

Dissertatio Theologica De Invisibilis Visione Per Fidem : Ad Hebr. XI, 27

Tiguri: Literis Gessnerianis, MDCCVI

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn870365134>

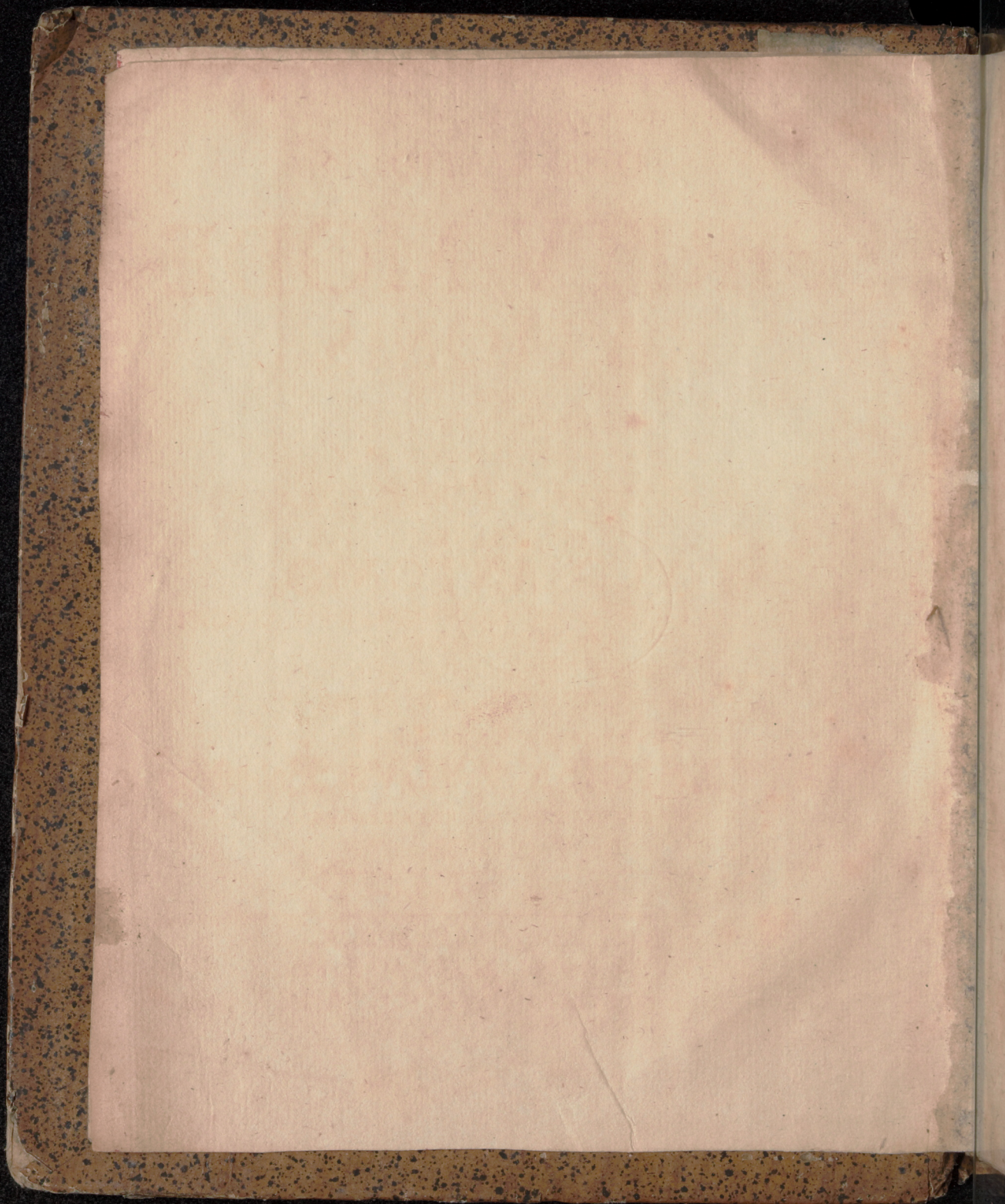
Druck Freier Zugang

34

Fa. - 1092 (34.)

DISSERTATIO THEOLOGICA
De
INVISIBILIS
VISIONE
PER FIDEM,

Ad Hebr. XI, 27.

QUAM

Patre Luminum gratiosè

Adjuvante

Placido Examini subicit

JOH. JACOBUS HOTTINGERUS.

RESPONDENTE,

JOH. JACOBO HULDRICO, V. D. M.

ASSUMENTE,

IOH. CONRADO HOTTINGERO.

Post. Syn. Autumn. L. H. Q. S.

TIGURI,

Literis GESSNERIANIS.

M DCCVI.

41.

40 4

I.

Invisibili-
ratio.

N Historia Mosis, non postremum locum illud meretur, quod S. Paulus, in fidei ejus commendationem de eo testatur: τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρατὸν ἐκαστρέψε, *Invisibilem enim quasi videns, perduravit.* Hebr. II, 27. Hoc documento populum Dei cujusvis ævi, ad memoriam sancti viri colendam stimulaturus, exemplumque in imitationem propositurus. Dignum nisi fallor factum, cujus nobilitatem, suavitatem, fecunditatem exactius ponderemus: si fortè, Deo secundas faciente, erectus tanti Herois animus, & vigor masculus, ad seculi nostri torporem & teporem frangendum, non nihil conferre queat.

Mosaica
fidei de-
monstratio.

II. Causalis γὰρ, enim, à derelictione Ægypti, quam S. Paulus proximè commemorabat, pendet. Hæc verò derelictio, sive, prior illa sit, singularis, spontanea, quæ in Midianitidem se recepit; Paschatis celebratione, quam S. Paulus demùm insequentibus describit, anterior; sive, ut aliis omninò videtur, posterior, quippe, nullo ut prior illa, cum Pharaonis metu (Exod. 2: 24.) conjuncta: Derelictio, inquam, Ægypti cum populo, versùs mare rubrum: perinde nobis est. Sive prioribus, sive posterioribus calculum commodos, *visionis*, quæ Mosis tribuitur, radix & principium, fides est. Neque posterior minùs quàm prior, Mosis Exemplo & facto astruet, eam fidei indolem esse, ut invisibilem quærat, & observet ubique, neque ullis rebus adversis adeò intransversum agi, nulla calamitatum caligine vel turbine adeò excœcari, ut Solem hunc ex oculis animoque dimittat. Siquidem fides neque levior, neque mollior nauclero: qui nec maris ferocibus fluctibus, nec ventorum procellis ita exterretur, ut stellæ polari, & pixidi nauticæ oculos subducatur.

Deus invisibilis.

III. Verùm ordine, quid S. Paulus, Deo, quid fidei tribuat, dispiciamus. Deus quidem describitur ut ἀόρατος. Cum ὁρατὸν illud sit, quod vel luce & splendore proprio nitet: vel ab hujusmodi lucidis

dis corporibus collustratum, organo oculorum, five nudorum, five armatorum percipitur: qualia ea sunt, quæ colorem, figuram, extensionem, partes, essentia existentiæque suæ limites habent. Deus, à quo ista omnia absunt, ἀόρατος. Visio inquam Dei, quæ oculo corporeo fiat, impossibilis, imò contradictoria est. Unde etiam Empedocli, *inaſpectabilis* dictus. Ἀπλὴ τὴς ἐστὶν (ἡ θεῶν φύσις) καὶ ἀρχημάτων καὶ ἀσυνθετος καὶ ἀπερίγραφος, *simplex est* (Dei natura), *omnis figura, compositionis, & circumscriptionis expers*. Chrysoſt. Hom. XV. in Job. p. 613. Nimirum homines, qui etiam facundissimi, nonnisi de Deo balbutire possunt, cū Dei, Entis omnibus modis primi & summi, perfectiones edisserunt, coguntur iisdem verbis uti, quibus creaturarum vel perfectiones explicant, vel imperfectiones à Deo amoliuntur. Porro quæcumque à Deo producta sunt, in duas Classes disſeſcuntur: *ὄρατὰ καὶ ἀόρατὰ*, *Visibilia, Materialia, corporea: & invisibilia, immaterialia, spiritualia*, Coloss. 1, 16. Ista ut illis nobiliora longè sunt, ita Deus etiam ἀόρατος, invisibilis, est: Ipsas spirituales substantias, ut aliis perfectionibus, ita simplicitate, infinitis paraſangis superans. Cœterum diversissima est has & illas cognoscendi ratio. Ad corpora, visus & aliorum organorum corporeorum, quæ *sensus* dicuntur: ad spirituum notitiam, rationis beneficio pertingimus. Cū denique Homo ex utraque substantia compositus sit, duplex cognoscendi principium, duplex oculus illi à Deo contigit: alter corporis, alter mentis. Quæ corpori ἀόρατὰ sunt, ea alio modo cernuntur: *νοῦ*, mente, rem ejusque affectiones & effectus considerante. Ita fit, ut de ejus essentia, existentia, attributis haud minorem notitiam, & certitudinem æquè solidam acquiramus, & judicium de iis haud secus formare possimus, quàm de illis quæ ob oculos versantur, aut quovis alio corporis sensu apprehenduntur.

IV. Est ergo Deus ἀόρατος, *Invisibilis*: quin, ὁ ἀόρατος, *ille invisibilis*, Col. 1: 15. 1. Tim. 1: 17. Hebr. 11: 27. quem nemo vidit unquam. Joh. 1: 18. nemo videre potest, Exod. 33: 20. 11. 1. Tim. 6: 16. Quæ videri possunt, propè nos transire, aut nobis assistere nequeunt, quin conspiciantur: sed si (Deus) *transierit me*, attamen non video. Et *permeaverit*, attamen non animadverto ipsum. Job. 9: 11. Quanquam omnibus rebus intimè præſens est, eum tamen oculo corporis non observamus. Ut magno stupore & vertigine correptos fuisse neces-

Confirmatur.

se sit Germanos priscos, qui, si Casari, de provincia in quam vix pedem intulit, tantam fidem habeamus, *Deorum numero eos solos ducebant, quos cernebant.* Comment. Lib. 6. Ne Vorstium, Deum, (quippe nec *ἀνέγκιστον*, nec omnis quantitatis expertem) etiam externam oculorum inspectione videri posse: Aut Spinofam, extensionem divinæ essentiae attributum, delirantes prosequar. Inde verus ille & unicus Deus, Jes. XLIV. à falsis Diis, hoc etiam predicato, se discernit, quod illi quidem à Cultoribus suis imagine exprimantur: ipse imagine exprimi neque velit, neque possit. *Ex. 46: 5. 40: 18. 25.* Ut *כל תמונה* nulla species Dei, à quoquam visa, *Deut. 4: 15.* ita non patitur *כל תמונה* *Exod. 20: 4.* *כל סמל* sculptile species, ullius similitudinis; sub figurâ rei vel cœlestis, vel terrestris, quæ Deum quovis modo representare dicatur, figurari. Quicumque, siue manu siue animo & Cogitatione, Deum, qui neque interno neque externo sensu percipitur, *ἐν ὁμοιωμάτων ἐκείνους*, imagine quavis exprimit, gloriam Dei incorruptibilis evertit. *Rom. 1: 23.* Qui simulacro Deum exprimit, existimat, eum auro, lapidi, &c. similem esse: quod S. Paulus perstrinxit, *Act. 17: 29.* Qui negat idem ejusmodi simulacrum à se factum, quod Deum existimet ita figuratum, ut imagine describitur: huic tamen imagini, Patris: illi, Filii nomen affingit, simplicioribus Author est, ut stultas & frivolas ejusmodi cogitationes concipiant, & *ἀντονατάγκειτος* est, Doctorem mendacii alius, propriæ conscientiæ testimonio reus, proponit. Nonne Deus imaginem sui, animo, parti nostræ invisibili, impressit? Quorsum ergo imagines Dei visibiles extra nos, quarum nulla ad spiritualem naturam, qualis Dei est, accedit?

Objectionibus occurritur.

V. Equidem Angeli semper vident faciem Dei, *Matth. 18: 10.* sed neque facies, quæ Deo: neque visio, quæ Angelis tribuitur, corporea est. Phrasis nimirum mutuata ab Apparitoribus, qui heropæstō sunt, ad iussu ejus expectanda & capeffenda: neque aliud quàm tum subjectionem, tum obsequia Angelorum exprimit. *Videbimus & nos olim, Deum, Matth. 5: 8. de facie ad faciem, 1. Cor. 13: 12.* *תמונת* *Psal. 17: 15. sicuti est: 1. Joh. 3: 2.* perceptione & possessione beatissimâ & gloriosissimâ, maximi effectus amoris Dei erga nos, in sanctificatione perfecta, triumphatis hostibus: & suavissimo fructu justitiæ & vitæ in Christo: quod sanè minimè oculorum ministerio peragitur, sed uberrimâ Spiritus S. in nos effusione efficitur, quâ anima

ma & corpus plenissime fruuntur. Denique Deus non semel hominibus apparuit. Gen. 32: 30. Exod. 24: 9. 10. 1. Reg. 22: 19. Quin Moſes, מֹשֶׁה תְּמוּנַת יְהוָה *speciem Jehovah*, Jehovahm uidebat: Num. 12: 8. vidisse memoratur. Potest Deus scilicet, & frequenter solebat, familiaris cum hominibus conversari; presentiam suam extraordinario, in oculos incurrente symbolo, quod Deo dignum, & ad sanctas de Deo cogitationes inspirandas, ciendasque, idoneum esset, comprobare; quod ratione ista peculiari, Dei favorem cognoscerent & experirentur. Symbolum vero isthoc non ipse quidem Deus fuit. Sed quia Deus invisibilis est: distinctior autem cognitio, hominum sensibus assuetorum, animos, per sensus externos, visum præcipue & auditum, seu fenestras aliquas mentis, subit; & ipse Deus cum creaturis suis, modo, genio, & indoli, quam cuiusvis in creatione largitus est, convenienti agere amat: Hinc, inquam, Deus eos, quorum opera in aliis instituendis uti, vel quibus singulariter favorem suum declarare voluit, per aliquid à se diversum, in sui, & perfectionum, beneficiorumque suorum cognitionem deduxit: illud quod in & per se invisibile est, imagine aliqua illis proposuit, cui rerum earum, quarum signa illa veluti vicaria sunt, nomen imposuit. Qui talia signa viderunt, ipsum Deum vidisse dicuntur: & ea videntibus, religio non fuit, non quidem illa presentiae divinae symbola, quæ non ipsam divinitatem esse noverunt, sed Deum ad Symbola, in quibus visibilis & aspectabilis fieri voluit, adorare. Porro huiusmodi symbola presentiae, in quibus Deus se conspicuum reddidit, sunt אַחֲרֵי *posteriora*, Gen. 16: 13. Exod. 33: 23. Dei: qualia nimirum eotypa, sive post-facta, in rei alicujus symbolum sive memoriam adornari solent; quæ ab ipsa re sunt diversissima; פְּנֵי *faciei*, id est, divinae essentiae contradistincta. Denique quod Moſes vidit, הִיְדוֹס *species Jehovah*: non essentia Dei fuit, Exod. 33: 20. sed clarior & familiarior Dei manifestatio: לֹא בְחִידוֹת *minus enigmatica* & obscura, quàm aliis Prophetis contigit.

VI. Invisibilis hic Deus, videri tamen potest. De Mose S. Paulus: ὡς ὁράων, *quasi videns*. ὡς *similitudinis*: non *veritatis* est: Rem non rei modum indiget. Quemadmodum S. Johannes in Apocalypsi, de rebus quas vidit, dicere solet, *quasi*, aut *similis*. Quia non ipsas viderat, sed earum similitudines. Aliis, idem quod *propemodum*, *quodam modo*, valere dicitur. Illum inquam percipiendi modum, qui corporeis

Deus visum non omnino fugit.

poreis oculis perficitur, ita de Deo negat, ut alium cogitandum nobis dictitet: actum mentis, qui proximè ad sensûs illius actum accedit, inò illi respondet. Nimirum etiam si Deus pro perfectione sua, tam crassâ ratione apprehendi nequeat, ut ea quæ molem habent: non tamen in tenebris latet, vel nulla eum inveniendi, percipiendi, & cognoscendi ratio suppetit, aut ea quæ percipitur, minus vera, certa & solida est alterâ illâ quæ oculi defunguntur. Ea quæ Mofi tribuitur, *περσναρετησιν* perduratiōem, animi constantiam, in præsentissimis & maximis malis, ei peperit. De quo mox. Scilicet illis, quæ oculos corporis effugiunt, soliditas & realitas omnis non neganda est. Nec aliud majus est veræ sapientiæ & scientiæ impedimentum, quàm quòd sensibus assueti, eis ita non pauci se emancipent, ut eà quæ sub sensus non cadunt, vel suspecta habeant, & de iis hæreant, vel omnino negligant. Itaque invisibilia non minùs existunt quàm visibilia. Quin, prout eorum natura nobilior, quàm horum est: ita existentiæ veritas (v. gr. auræ spirantis: spiritûs rationalis &c.) non minus demonstrari potest. Quidnâ fidem illi (Platonis iudicio ἀμύητοι) decoxerint, quorum manus oculatæ sunt: qui nihil credunt nisi quod vident. Verùm de ea stoliditate, in sqq. Addimus Ambrosii verba: *Nec Deus in loco videtur, sed mundo corde, nec corporalibus oculis Deus quæritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur, nec auditur afflatu, nec sentitur incessu. Et cum absens putatur, videtur; & cum præsens est, non videtur.* Eleganter & prolixè in ista verba commentatus est Augustinus, *Epist. CXII.*

S. Scriptura
Mythioris
Oceanus.

VII. At quomodo videri potest, qui invisibilis est? Vel, quomodo invisibilis est qui videri potest? Idem sanè Deus & *manibus palpabilis*, Act. 17: 27. & invisibilis est. Est *מסתתר* se *tegens*, occultans, Es. 45, 15. & *מאחזק*, facili studio reperibilis, Psal. 46: 2. Ut præsentissimus: ubique, & *semper* existens. Se ubique ostendit, & in *luce habitat, ad quam nemo penetrare potest*, 1. Tim. 6: 16. Nubibus se tegit, & radios undique spargit. Elegantissimum non tam *ὀξύμωρον* quàm paradoxum! Enim verò cùm doctrina veritatis planissima sit, ut à pueris & *פתיים* fatuis Psal. 19: 8. 119: 130, Prov. 1: 4. capi queat: & Evangelium ita simplex sit, ut ab illis, qui quosvis alios sapientiâ, haud minùs antegredi videntur, quàm luna stellas superat minores, pro stultitiâ habeatur, non tamen profunditatibus suis caret, quæ non

non quidem Delio natatore opus habent, quibus tamen omnis hominum ἀρχινοια, nisi Dei spiritu adjuta impar est. Cæterum Filiis Dei communis excellentia contingit, quâ aliis omnibus, quamvis nescio quâ sapientiæ opinione turgidis, superiores sunt. Aucti enim & uncti sunt Spiritu Dei, qui eos ducit in omnem veritatem, & sapientiam Dei latentem in mysterio, occultam illam (& צְרוּמָה) prudentiam Prov. 1: 4. 8: 5.) quam Deus ante secula, ad filiorum suorum gloriam præfinierat, ipsis manifestat. 1. Cor. 2: 7. Hunc spiritum mundus accipere non potest, Joh. 14: 17. 1. Cor. 2: 9. sq. cùm illi qui Christi sunt, eo abundant.

VIII. Equidem quod Moses Heb. 11: 27. Deum vidisse dicitur, à primæ notæ Theologis, refertur ad organa illa, quæ Deus, Moſen in deserto Madianitico, Horebo, Tabernaculo, compellans, sibi aptavit. Ita Dei visio Symbolica seu emblematica. Ita quidem sanè Deus Moſi conspicuus factus est. Nec soli illi, sed etiam, quod vero non dissimile est, Protoplastis Gen. 3: 8. sq. Ita certè visus Gen. 16: 8. sq. 18: 1. sq. 28: 13. 32: 24. Job. 5: 13. &c. Nunquam magnificentius, quàm in Legis latione: Exod. 19. Nunquam apertius, quàm in Baptismo, Matth. 3: 16. Quippe cælis filius, & Deo quasi ex sanctuario suo prodeunte. Hic nimirum & illic Christus, pro utriusque Oeconomix modulo, Catholicus atque unicus Ecclesiæ Doctor publicè declaratus & renunciatus est. Quin illi, sive ὁραματισμοὶ sive somnia, in quibus Deus, in aut absque symbolo, Homines allocutus est, visiones; Illi quibus id honoris contigit וַיִּרְאוּ אֱלֹהִים Videntes nuncupantur, Num. 24: 4. 16. sq. 1. Sam 9: 9. &c. Ista quidem haud præter rem. Si videlicet emblematicæ huic visioni, aliam digniorem & excellentiorem adijcias. Sanè nubes & reliqua Dei præsentis emblemata, medium erant, quo Deus à Moſe &c. conspiciebatur. Non tamen qui hujus modi organis destituuntur, Deum non vident. Nec ideo quorumvis aliorum fides imbecillior est, aut omnibus adminiculis & sustentaculis, fidem fulcientibus, carent. Ne dicam ὁρατόν in hujusmodi symbolis quodammodo visibilem fuisse factum: & symbolicas ejusmodi visiones, tum mediatas esse, per imaginem & oculis corporeis: tum extraordinarias: communes bonis & malis: nec denique omnium vel temporum, vel credentium: qualem Dei visionem Moſi, non minùs quàm illam externam & extraordinariam, tribui, par omninò est. Ad dimus quæ de hujus generis visionibus, Ambros. sup. Luc. 1. ap. Augustinum Epist. 112. Non similiter sensibilia videntur, & in cujus voluntate

tate est videri : *Et* cuius natura est non videri, voluntatis videri. Nam si non vult, non videtur : si vult, videtur. Apparuit enim Deus Abraham, quia voluit : aliis, quia noluit, non apparuit. Et Augustinus : Deus invisibilis est natura, videtur autem cum vult, sicut vult. Plurimis enim visus est, non sicut est, sed quali specie illi placuit apparere.

Corporis &
mentis
Etionibus
communis
sunt nomina

IX. Vident autem Deum & illi, quos Deus nec instar Pauli, in tertium coelum abripit : nec ut Moysen & Eliam propius praterire dignatur. Diximus § 3. quicquid rerum exiit, vel *Invisibile* esse, vel *visibile*. Quae cum ipsius quam toto coelo ab invicem differant, est tamen homo idoneus in utriusque notitiam penetrare ; nec unam tamen ratione. Nimirum homini duplex vita, duplex agendi principium inest. Cuique sua vivendi & operandi ratio competit. Alterius actiones *externae*, alterius *internae* sunt. Illius *sensuales*, huius *rationales*. Nihilominus frequens est, sive quod corporeis sensibus addictiores simus, sive vocabulorum penuria, utrumque agendi genus, iis dem in signiri vocabulis. Hinc nimirum non soli corpori, sed etiam menti, *visus* (Eph. 1: 18. ὁφθαλμοὶ ἡμῶν διανοίας) *auditus*, verbo, omnium, internorum, & externorum sensuum operationes tribuuntur. Et animus cui Deus בִּינָה *Intelligentiam* dedit, שְׂכָרִי *contemplatio* nuncupatur, Job. 38: 36. à שְׂכָרִי *imaginari*, in animo suo depingere : denique etiam Euripidi, ὁψις μνησίων commemoratur. Nec pauci Philosophi, teste Grotio in Math. 6: 22. observant, *vis* mentem, intellectum, in anima esse, quod visio in oculo. Quandoquidem enim oculus, praecipuus mentis index, & certissima ad veri cognitionem via : & nemo est qui oculis non credat. Intellectus ipse, cognitionis fons, oculus insigniri solet. Ne ista vocabulorum ambiguitas ideas confundat, tum objectum circa quod occupatur ; tum principium à quo profluit, penitus considerari, & vocabula ita ut his aut illis conveniunt, explicari par est. Nec enim quia & Spiritus videtur & corpus : eadem ratio est hoc & illum percipiendi. Nec quia corpus videt & Spiritus, unum idemque ab illis adhibetur organum. Ut mens substantia est corpore nobilior, & excellentioribus perfectionibus praedita, ita visio quae mente peragitur, à quā mentes cognoscuntur, nobilior est eā quā corpus defungitur. Unde cum singulae corporis actiones, à singulis organis manent, auditus ab auribus, visus ab oculis &c. cognitio quae animae visio est, ab omnibus sensualibus nomen accipit : quae percipimus, non contemplari tantum & perspicere, sed etiam contrectare, gustare, audire &c, dicimur.

X. Est

X. Est ergo Mens, oculata. Visio quæ mente peragitur, est *videtur*
cognitio. Oculus nisi luce adiutus, nil rerum suarum agit, nihil de- *Deus men-*
prehendit, nil ostendit. Animus sanè luce non destituitur. *Lucer-*
na Iehovæ, anima hominis, ופש כל ודרי בטן, perscrutans omnia penetralia
ventris Prov. 20, 27. h. e. *intima animi* ib. 18, 8. 26, 22. Nec ea tan-
tùm rimatur quæ ipsa in recessu habet, & in proprio sinu circumfert.
Homo, erectos ad sidera vultus gerens, Deum etiam quærit, qui ne-
mini *ἀμαρτυρος sine testimonio* esse voluit, Act. 14: 17. Præsentia, Mag-
nitudinis & Gloriæ suæ vestigia ubique imprimi, ut qui corpori in-
visibilis est, mentis oculo semper, ubique & ab omnibus, conspici
queat; & unus quisque de Numinis existentia tam certus esse possit,
quàm de suâ ipsius existentia. Non verò eosdem undiq; radios, lux ista
ætterna & incomprehensibilis emittit: neque eadem ubique serenitate
renitet. Alia *extra* Ecclesiam, alia *in* Ecclesia. *Ill*a naturæ est, intra
hominem, omnibus communis, bonis & malis. *Ist*a gratiæ, adven-
titia, solis credentibus per Spiritum Dei infunditur. *Ill*a ex mundo vi-
sibili hauritur, *ist*a in mundo novo locum habet. *Ill*a rationis, *ist*a fidei
est. Ut Deus haud abs re Pater *luminum*, pluraliter dicatur, Iac. 1, 17.

XI. Itaque Deus oculo mentis visibilis & expositus. Adeò qui-
dem, ut etiam longissimis intervallis distiti: Studiis, moribus, legi-
bus, diversissimi mortales, post tot seculorum æruginem, & corrup-
tionem ingenij: tenebras, & palpabiles quidem, à principe tenebrarum
in genus humanum effusas, multarumque veritatum sepulturam, ta-
men in Dei existentia asserenda conspirent. Ipso Cicerone teste, *Ne-*
mo quisquam hominum tam immanis est, cuius mentem non imbuerit Deo-
rum opinio. Multi de Diis prava sentiunt. Id enim vitioso more ef-
fici solet. Omnes tamen esse vim & naturam divinam arbitrantur. Imò a-
deò altè insedit sensus divinitatis cordibus, ut homines falsum Deum habe-
re malint, quàm nullum. Ut, Deum non esse, citra magnam absur-
ditatem, maioremq; impietatem dicere cogitareve nemo queat, nisi qui
quid dicat aut cogitet, ignoret nec seipsum intelligat. Equidem quæ
corruptionis nostræ pudenda labes est, usque adeò *θεοσυγεία*; & à Deo
alieni sumus, ut neque conscientia sinum, quâ oportebat industriâ,
excutere; vel ignes veritatis, quos subscindere quidem ineptorum
λογισμῶν sepultos, facili tamen negotio apud nos deprehendimus, ex-
citare: Neque eis qui in hac Palastra se exercent, fidem habere, aut
operas

B

A. Lumine
Naturæ:

operas socias jungere amemus. Quin humanitatem eò usque aliqui exuere, ut *altitudinem oppositam cognitioni Dei* 2. Corinth. 10: 5. adornare & munire, ludum & jocum ducant. Ut mirum non sit eum, qui non alio quàm animi oculo quæri debet, & videri potest, à multis tamen non conspici, vel observari, sed insuper haberi: quorum nimirum *mentes Deus seculi hujus ex cæcavit, ut (tantum & tam varium) lumen eis non luceat* 2. Cor. 4: 4. Nocturæ istæ & talpæ, animalia immunda, in his quæ *naturaliter, ut bruta animantia* (absque συνέσει *consideratione eorum*.) nōrunt ultro se corrumpentia, Jud. v. 10. (conf. Rom. 1: 18. 21.) nos minimè morantur, quin Deum & velle & posse ab omnibus videri, statuminare pergamus.

Interno.

XII. Obvius nobis Deus est, sive mens seipsam, sive ea quæ sensibus exposita sunt intueatur. Etenim τὸ γνωσθὲν τῷ θεῷ *quod de Deo cognosci potest*, nominatim τὰ ἀόρατα αὐτοῦ, *Dei Spiritualitas, æternitas*, quæ solus in & à se ipso, alia omnia à Deo: *Potentia*, quæ aliis extra se potuit existentiam dare: Uno verbo, *divinitas*, omniū perfectionum complexio: quarum alij plures, alij pauciores, animadverterunt, prout vel segnius, vel excitatius in eā arenā se exercuerunt. Alii sapientius, alii stolidius de iis arbitrati sunt, prout vel plus vel minus aut acuminis aut sinceritatis, huc attulerunt. Hoc Dei γνωσθὲν, in quovis hominum est, non dubium, non obscurum, sed φανερόν *clarum, evidens*. Aquovis qui aliquo rationis usu pollet facile deprehendi potest: Quemadmodum oculis corporis *manifestum* est, quod eos aperienti protinus, & palam se offert, & eorum ministerio clarè perspicitur. Idem γνωσθὲν τῷ θεῷ est *manifestum in illis*, ut aliunde mutuari & emendicari opus non fit: *scriptum in cordibus eorum* Rom. 2: 15. Deprehendi possunt veritates illæ in nobis ipsis, propriā industria. Non tantum à Præceptoribus, traditione, aut aliis subsidiis externis discuntur. *Deus enim illis manifestavit.* Qui mentem ex nihilo condidit, noluit eam esse tabulam aliquam rasam. Sed eam, ut aliis veritatibus, ita cogitatione de summo Numine imprægnavit, ut quivis hominum lumine sibi insito, Deum & Conditorem, & Conservatorem, & Governatorem rerum omnium esse, perdiscere queat. Sanè nullam veritatem vel liquidò deprehendet, vel admittet: qui primam hanc & sole meridiano evidentior non animadvertit, & in eam non consentit, quod infinitum, summè perfectum, æternum &c. Numen sit. Nihil videt qui Deum non videt.

XIII. Eadem

non casui, non fortuito eventui tribuerunt; sed conscientiae stimulis adacti, exclamârunt: *Digitus Dei hic est.* Exod 8: 19. Et sint qui Cœlos, stellas, homines, opus manuum ejus esse non videant, Pl. 8: 4. Porro Deum conspiciunt, qui ea quæ quotidie in Macro- & Microcosmo fiunt, ad Deum Authorem referunt: sive magna illa sive parva: sive beneficia, sive judicia sint; sive ordinariai sive extraordinaria. Equidem quæ extra ordinem geruntur, & creaturarum vires superant, animo ita se insinuant, ut etiam mali primo intuitu Deum observare queant. Exod 8: 19. Nihilominus etiam quotidiana Dei opera, sive beneficia sive judicia, dicuntur Dei invisibilis & supremi μαρτύριον testimonium, & vox. Quia nimirum clamant, & Deus eis fidem facere, & nobis persuadere vult, quod ipse principium & fons sit, ex quo omnia fluant. Ita quamquam lux in creatione rationi insita, in caliginem abiit tamen splendor qui in Deo fulget oculos omnium in se convertit & quodammodo trahit: nec quisquam nisi oculos ultrò claudat, ita excoecatus est, ut ex illis, quæ à propria mente suggeri, & quibus extra nos à reliquis creaturis illustrari, & confirmari diximus radii, vel divinitatem pervidere nequeat; vel non intelligat, illum qui omnia creat, conservat, gubernat: ex quo omnia sunt, & per quem omnia subsistunt, verum Deum esse. Hunc autem Deum, unum & unicum esse, Deum inquam Israël, ita liquidò apparet, ut Deus Jer. 10: 7. sq. hac quam nonnisi extremo digito indicare licuit, demonstratione adversus gentes usus fuerit: illis utut altâ caligine oppressis, indignatus, quod hanc gloriam Deo negent, ut tot & tam utilium rerum Authorem agnoscere, illi ob ea gratias agere, & judicia ejus revereri noluerint: *אדם נבצר כל אדם מדעת* stultos imò brutos esse, inquiens, qui hoc vel nesciant vel non capiant. v. 14. Conf. El. 28: 10. sq. Act. 14: 17.

Videtur
Deus B. Lu.
mine Gra.
tie in Ec-
clesia.

XIV. Quibus sola naturæ lux affulsit, eis simplex, eaque obscurior Dei visio contigit. Ecclesia, veri potissimum cives ejus, serenior, imò geminâ beantur. Et capitis Christi, & eorum quibus Spiritus vitæ Christi inest, vox est: *Posui Dominum coram me semper* Pl. 16: 8. ut videlicet viator metam, naclerus portum, architectus cynosuram & filum, sclopetarius scopum, discipulus magistrum, servus herum, Populus per Desertum iter faciens, arcam: à serpentibus morfi, serpentem aneum. Semper *cum eo*, Pl. 73: 23. semper in eum intenti sunt. Ezechiae in terra viventium *עֵינַי* fuit, *Deum videre*, El. 38: 11. eademque illius

illius occupatio] & delectatio futura erat, si Deus ipsi vitam prorogare vellet. Eorum vita, studia, consilia, sunt ambulatio, si non ut Enoschi עִנּוֹשׁ *cum* Deo Gen. 5:21. saltem ut Abrahami לפני *coram* Deo Gen. 17:1. & instar Calebi אחרי *post* Iehovam, Ios. 14:9. Quem sive ad latera & comitem, sive anteambulonem habemus, ille in oculis perpetim versatur; & cuius vestigia nolumus deserere, illum observamus haud remissius quàm Ruth socrum suam, Ruth. 1:16. Est etiam Deus piorum נֶס *vexillum* Exod. 17:15. Ps. 60:6. rupes, turris. Miles vexillum semper respicit: ab hoste obsessus, in turrim & fortalitium se recipit; scopulo allisus, rupi accedit & adhæret. Porro occupatio & cura populi Dei est: quærere Deum, faciem Dei &c. cuius industria consilium, præmiũ, exitus est videre Deum. Illud Hieropsaltis Psal. 55:3. אֲרִיד *persevero, obfirmo animum, pertinaciter pergo* בְּיָדִי *in meditatione, solitudine mea*, apud LXX. est *ἀδολεσχίζω*. *Adoleσχίζω* autē in sacris notat, *contemplari, meditari, assidue se exercere*; ita quidem ut semper in eo sint: ἐνπεσόντες εἰς τὸν κυρίον ἀπερίσπαστοι, *Domino constanter adhaerentes*. 1. Cor. 7:35. non tantum non ab eo abstrahi, sed ne quidem in his curis distrahi se patiantur: sed Deum, ejus perfectiones, vias, consilia, opera, in oculis & pectore semper circumferant. Ut quemadmodum Deus semper oculos in populum suum, vicissim iste suos in Deum convertat. Sive necessaria desint, sive incommoda adsint, oculos habent in Deum intentos, Psal. 121:1. 123:2. Videntque Deum, vel promittentem quæ anhelant, Gen. 28:13. vel defendentem, & ad eos liberandos festinantem, Act. 7:56.

XV. Enimverò candentia (quæ Vitruvii vox est) oculis se in- *Confirmatio.*
finuat. Ea ut summa est in luce, ita lucis Oceanus Sol est. Abundat Domus Dei, Ecclesia, Luce. Ejus rei nos admonet Candelabrum illud aureum Tabernaculi, septem lucernis instructum, Exod. 25:31. sq. Porro Deus *in luce habitat* 1. Tim. 6:16. Ambigi nequit, magnificum Regem populo præesse, cuius palatium in edito loco, splendido fulgore omnium conspectui prostat. Quin lux *vestimentum* aliquod Dei est, Psal. 104:2. Quemadmodum in Paludamento visitur Rex, & ex toga Regis gemmis & auro radiante, ejus Majestas dignoscitur: ita lux quam oculis videmus, Deum ostendit, ejusdem puritatem, gloriam, suavitatem prædicat. Ipse Deus *lux* & Sol eorum Psal. 27:1. Joh. 1:9. 12:46., qui populo suo παναγίαν affundit, eundem collu-

strat, omnium se oculis insinuat, eosdemque occupat, illustres reddit & ab illis qui in hoc novo orbe vivunt, tam facilis est aspectu, quam terræ incolis fax illa, quæ in firmamento radiat. Ex quibus duo conficimus: *Prius*; Persuasionem (quam S. Apostolus Rom. 14: 5. *πληροφορίαν ἐν τῷ ἰδίῳ νοῦ* nuncupat) de Dei existentia; & sedulam virtutum Dei contemplationem, in scripturæ libro feliciter quæri, ejusdemque diurnâ nocturnâque meditatione luculentissimè confirmari & augeri. *Posterius*, ut illum oculorum usu, omninò orbatum esse necesse est, qui Solem & lucem non videt, ita ne guttam quidem sanæ mentis in illo esse, qui Deum non videat, eis perfectionibus, modis & operibus in Ecclesia se revelantem, ad quorum radios & splendorem omnis alia lux caligo est & tenebræ. Porro idem Deus, cum specie aspectabili (in omen scil. quod aliquando in carne manifestandus sit) se intuendum præberet Ezechieli, aspectus ejus fuit ut *ἡν ὡς ἰgnis introrsum undiqueque se pleni* Ezech. 1: 4. 27. 8: 2. Talis præcipuè in N. T. factus, quod cum Gentilismi Tenebris & V. T. diluculo comparatum, *Dies* nuncupatur: Rom. 13, 12. & in quo Dominus & Rex Ecclesiæ, Deus Israël, non tantum in vertice montis Sinai, *καὶ σκότος* caligine Heb. 12, 18. populo apparet, neque in nube & obscuro habitat, ut in Sanctuario: Sed totum orbem implet, quâ Sol radios porrigit, Psal. 24. 1. Rom. 10: 18. Unde N. T. fidelibus tanquam primum promittitur, quod *visiones visuri* Joel. 2: 28. & *Christo illis illucescente, lux in Domino* futuri sint, Eph. 5: 8. 14. Adde Ef. 60: 1. Si enim *ministerium mortis*, & quod *aboletur, gloriam habuit; multò magis abundat gloria Ministerium justitiæ* & id quod manet. 2. Cor. 3: 11.

visus nis
visus clari-
tas, unde XVI. Nimirum quo illud quod candet propius est, hoc facilius oculis attingitur. Propior Deus populo suo est, quam quibus-
cunque aliis gentibus. Deut. 4: 7. Psal. 148: 14. Eph. 2: 13. Quin
in medio sui populi est. Joel. 2: 27. *Quid est in medio Israël esse: quam, fa-*
miliariter & suaviter tanquam unus de ipsorum grege inter eos versari
&c. ne cuiquam sit formidandum supercilium? Sanctæ recordationis
Zvinglii verba sunt, de *vera & fals. Relig. Op. T. II. p. 165, b. conf.*
Hof. 11: 9. 2. Cor. 6: 16. & passim. Revelatio in S. literis facta,
est *apertio aliqua cæli*, Apoc. 4: 1. aperiens arcana multa, quæ illis ig-
nota sunt, qui hoc libro carent. Nimirum multa quæ naturæ liber
crassius & pinguius ostendit, & quodammodo carbone delineat, in li-
bro

bro Scripturæ veluti vivis coloribus depinguntur. Speculum, in quo Deus se per naturæ opera intuumdum præbet, accedente luce verbi prophetici, luculentioribus longè radiis in populi Dei oculis fulget. Unico Exemplo fidem faciemus. Mundi visibilis contemplatio, manu nos ad invisibilem ejus Creatorem ducit. Vid. § 13. Attamen S. Apostolus: *πίσει νοῦμεν κατηγίς θαι τῆς αἰώνας*, fide consideramus, *apta esse secula Verbo Dei, ad hoc, ut non ex apparentibus, ea quæ videntur, extiterint*; Hebr. 11: 3. *Νόησις* rerum creatarum, fit & per rationem Rom. 1: 20. & per fidem 2. Tim. 2: 7. Utraque ad creatorem ducit, priorilla etiam *τὴν θεϊότητα* & multa *ἀόρατα θεῶν* ostendit: denique, ea quæ videntur, neque æterna esse, neque à se ipsis existere docet: Sed qui rerum originem, fidei (cui facem præfert revelatio; descriptio creationis verbo Dei exhibita) oculo perspicit, multa discet, ad quæ oculus rationis, inprimis postquam acumen ejus lapsu hebetatum est, nunquam pertinet. Nimirum non tantum quod mundus non à se ipso extiterit: nec solum rerum omnium authorem ostendit: sed in super tum *καταγετισμὸν τῶν αἰώνων*. Non, inquam *concinnitatem* tantum, sed, ut ita loquar, *concinnationem*, seu modum quo Deus mentes & corpora creare, & in partium mundi visibilis constructione uti voluit: qui modus *sapientiam* Dei oppido illustrat: tum quod *ῥήματι θεῶν*, non operosa molitione, sed solo imperio omnia produxerit, *vocans ea quæ non sunt tanquam essent*. Rom 4: 17. quod omnipotentia summi Numinis luculentum argumentum: tum quod neque ex fortuito atomorum concursu, neque ex materia informi, aut si aliæ tenebræ, in quibus sapientissimi Philosophorum, turpiter sibi ipsis contradicentes, miseri palparunt: sed quod *non ex apparentibus*, ex simpliciter nihilo, omnia prodierint: quod *æternitatem* Deo privam esse evincit. Ista *πίσει νοῦμεν*. Quantumvis enim, neque ipsam rem ratione dictante discimus: neque postquam revelatione ea cognovimus, eorum modum plene assequimur: tamen quia Deus qui ista in S. Litteris revelavit, mentiri nescius, credimus. Neque pro minus certis habemus, quàm si vel testis oculatus, vel ratio nobis ea aperuisset. Porro neque finem, in quem Deus omnia creavit, gloria nimirum quæ ad Deum ex consilio gratiæ redundat: Neque creatorem visibilium & invisibilium, quod inquam is sit Deus Pater, Filius, & Spiritus S. vel ratio vel opera Dei suggerunt: quod luminis natura-

turalis imperfectionem plenissime arguit: Adeo quidem, ut qui solo lumine naturæ Deum viderunt, *ἀθεοί sine Deo* in mundo fuisse dicantur Eph. 2: 12. At qui Deum in verbo revelato intuentur, non tantum existentiam aut aliquas ejus perfectiones, non aliqua tantum Dei opera, in regno naturæ, sed etiam majora illa quæ in regno gratiæ fiunt, imò πᾶν πλήρωμα τῆς θεότητος, *omnem plenitudinem Deitatis* pervident, quæ vera demum & peccatori salutaris visio Dei est. Si quidem demum Deum rectè cognoscit & intelligit, i. e. videt, qui novit eum esse *Jehovam* (immutabilem, qui se ipsum non abnegat, quique virtutes suas & sufficientiam, ad creaturæ miseræ restitutionem & verbo, & opere, & quidem irrevocabili, notificat) *ὁ ποιῶν qui facit benignitatem* (ea in quibus beatitudo peccatoris consistit, non tantum offerens sed etiam efficiens) *judicium* (peccatum, & eos qui in peccato manent, damnans) & *justitiam* [eam perfectæ legis impletionem præstando, peccatori donando, eundemque peccatorem fide sanctificando] his *delectari* Jerem. 9: 23. idest, quod hoc faciat eò solo adductus quod ita ἐγένετο ἐνδοκίᾳ ἐμπροσθεν αὐτοῦ Matth. 11: 26. illi ita facere ad nominis sui gloriam volupe fuerit: nullis creaturæ meritis, vel ad consilium gratiæ illum stimulantibus & excitantibus, vel ejus executionem adjuvantibus. Quancunque verò hæc Dei visio est, non tamen est ipsius essentiæ, id est non exhaurit omnia ea quæ in Deo sunt. Essentialis hujusmodi visio soli Deo competit Matth. 11: 27. 1. Cor. 2: 11. sq. Hinc *יונה בן יצחק filius* in sinu *gestatus* Prov. 18: 30. Joh. 1: 18. multa edidit & narravit, hætenus nemini hominum, ne quidem *יונה בן יצחק delectis* illis, quibus familiarissima Dei cognitio contigit (Exod. 24: 11.) perspecta.

Fidei oculo
exercetur.

XVII. Oculus quo cœlestis illa lux recipitur, *fides* est. Sola illa, acie suâ ad rerum tam sublimium & à capto nostro tam remotarum cognitionem pertingit. Aquilinos & Lynceos oculos longissimè superans: non ea tantum quæ oculos, sed etiam ea quæ rationem fugiunt, attingens. Dei æmula, vel potius imitatrix. Respicit & intuetur Deus invisibilia, & quæ à nemine curantur. Fides tam religiosa est, ut quæcunque hæc luce deteguntur & patefcunt, quam profanâ mente ab aliis neglecta, aut impio pede conculcata, non negligat: sed tanquam sacro-sanctum veneretur: tam humilis & obsequens; ut absque renitentia, absque murmure admittat, quæcunque hæc origine se commendant. Justinus ad Diognet. De Deo

Deo: Αὐτός, inquit, ἐαυτὸν ἐπέδειξεν. Ἐπέδειξε δὲ διὰ πίστεως, ἥ μόνη θεὸν ἰδεῖν συνηχέουσαί. Deus se ipsum ostendit. Ostendit autem per fidem, quā solā Deum videre conceditur. Ut quemadmodum corporis oculus quodammodo mortis fenestræ fuerunt; ita hic animæ oculus, fenestra salutis vitæque sit.

XVIII. Fides ergo, quod visionem, actum animalem, imitetur, animæ Spiritu Christi vivificatæ aliquis oculus est. Credimus quæ non videmus, sed videmus quia credimus, & quando credimus. In visione non credimus. Si vides, non est fides, Hugo de S. Viêt. de Sacram lib. 1. part. 3. c. 1. inquit. In fide tamen visio est. Unde de iis quæ non nisi fide recipiuntur, Spiritus S. loquitur, tanquam si oculis vel manibus proposuisset. Ecce Deus vester! Es. 40: 9. 25: 9. 35: 4. 62: 11. Zach. 9: 9. Itaque actus fidei, visione passim repræsentatur; & videre & credere Ioh. 6: 40. tanquam ejusdem ponderis & significationis verba, inter se permutantur. Neque alius ex corporis nostri sensibus, fidem ita genuinè exprimit. Planissima in eam rem sunt quæ ex ænei serpentis historia à Christo repetuntur: Joh. 3: 14. 15. Nimirum ut serpentis exaltatio, futuram Christi in Cruce sublimationem, h. e. maledictionem legis à Christo in Cruce ferendam & auferendam, adumbravit: Ita fructus & beneficium serpentem intuentibus promissū; insinuabat sanitatem Spiritualem, ex Christo expectatam consequendi, unicum remedium, unicam rationem esse, eum contemplari. Oculo corporis? Nihil verò minùs. Ita & illis qui ante ejus in carne φανερώσιν, & illis qui post ejus in cælum receptionem vixerunt, & vivunt, pereundum foret. Cui reclamatione Christus, Joh. 20. 29. & Petrus 1. Pet. 1: 8. Oculus ergo ille quo Christus Crucifixus intuendus est, fides est. Actus ita salutaris & necessarius, ut qui eum in carne non vidisset, si credat Christum peccata nostra in corpore suo super lignum tulisse 1. Pet. 2: 24. & ceu victimam piacularem abstulisse, propter illam ejus exinanitionem, salutem & gratiam à Deo consequatur. Qui non crediderint, etiam si mensæ ejus assedissent, manum cum eo in catino intinxissent, quin ex ejus manu accepissent, iræ ejus victimæ erunt, Math. 26: 23. sq. Luc. 1: 45. 13: 26. sq. Ex eodem rivulo fluit, tum quod oculus sponsæ i. e. Ecclesiæ, in μυστηριοςάτω Epithalamio, quod Spiritus S. Salomoni, ad suavissimum affectum, qui est inter Christum & Ecclesiam exprimendum dictavit, toties & ab elegantia suâ (quia nihil in nobis

bis est, quod nos Deo acceptos reddat, quàm mentis ad Christum, ir-
retortis quasi oculis conversio) & à virtute ejus πανδαμάτορι, tanto in-
quam robore, ut Deum ipsum in partes suas pertrahat: omnibus votis
nostris facili reddat: denique quòd ea humorem [qui in oculis mul-
tiplex & varius & illis tantum non idem est, quod oleum lucernæ] i. e.
vigorem nunquam amittat, & tam inexpugnabilis sit, quàm urbs cujus
portæ valido ptasidio munitæ, comendantur, Cant. 1: 15. 4: 1. 9. 6: 4.
7: 4. rum quod pii oculorum pleni dicuntur εμπροθεν και οπισθεν
ante & pone Apoc. 4: 6. 7: ut omni sapientiâ ditati 1. Cor. 1: 5. & multi-
fariâ luce ceu lucis filii, corrûsci.

Fidei certi-
tudo ex Heb.
21: 1.

XIX. Coeterum, ut visus nonnisi præsentia & solida recipit, ita
ejus testimoniū πισὸν καὶ πάσης ἀποδοχῆς, ἄξιον fide & omnium receptio-
ne dignum. Quid enim in rei alicujus exploratione, ad πληροφορεῖαν &
animi certitudinem desideres, si oculis fidelibus subiecta fuerit? Quid
ad testis ἀντόπτε confirmationem? Parilis sanè, si non major, certitu-
do fidei inest. Ab ea S. Paulo dicitur: Eorum quæ sperantur ὑπόστασις re-
præsentatio: rerum ἐλεγχος demonstratio, quæ non videntur. Heb. 11: 1.
Objectum fidei sunt verbum promissionis & institutionis: bonum & ve-
rum. Primò fides ea quibus nondum fruimur, quorum tamen donatio
cœlitus promissa, sperat. Ut enim aureos sibi polliceri montes, non spes
sed stultitia: ita quibuscunque opinionibus præconceptis inhærere, non
fides sed opinio & delirium est. Quamquam enim bona hæc nondum
existant, fides tamen, gratiosam Dei, quem donorum suorum non poenitet
Rom. 11: 29. pollicitationem apprehendit: & exploratum habet, quid
Deus se amantibus paraverit. 1. Cor. 2: 9. atque ita hujusmodi bonis
ὑπόστασιν, soliditatem, subsistentiam, firmitatem in animis credentium
largitur. Hinc ea rem suam, atque peculium esse aded non dubitant,
quam non de eis ambigunt quæ manibus suis gerunt. Ad id quod in-
tellectu perspicacissimo assequi non valeamus, auctoritate divinâ consentire
cogimur. August. Merit. & Rem. L. 11. c. 2. Deinde fides respicit & reci-
pit ea, quæ non videntur: quævis alia à Deo revelata, sive præterita sint,
quæ non amplius existunt: sive asserta, doctrinæ, præcepta: non
hominis alicujus sed Dei effato nixa: profundiora quandoque, quàm
ut eorum, cum aliis veritatibus apertis & claris, nexum penetrare,
aut rationem de eis reddere queamus: sive res futuræ & nondum exi-
stentes: in primis bona animæ & cœlestia, illa, quæ ut Deus, invisi-
bilia

billia sunt, 1. Cor. 2: 9. 1. Cor. 4: 18. de eis tamen tam non fluctuant, quàm non de rebus, quæ digito monstrari possunt: quia certi sunt revelata esse à Deo & *desse* fallere & falli nescio: qui neque ipse à consilio semel inito recedit, Malach, 1: 6. Iac. 1: 17. neque aliunde, quò minus eadem exequatur, impediri potest; Conf. Ef. 34: 16. seq. *Credimus videri Deum: non quia videmus, vel per oculos corporis, sicut videmus hunc solem: vel mentis intuitu, sicut se quisque interius videt viventem, videt videre volentem, videt quærentem, videt scientem, videt nescientem &c.* Cum igitur nec corporis oculis, sive corpora, sive cœlestia, sive terrestria: Nec mentis affectu, sicut ea sunt, quorum nonnulla commemoravi, quæ apud te met ipsam certissimè intueris, nunc videamus Deum, cur credimus eum videri, nisi quia scripturæ accommodamus fidem, ubi sic legitur; Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et si quæ alia in hac sententia mea, de divina authoritate conscripta sunt, cui non credere nefas ducimus, credere autem pietatis esse, minimè dubitamus. &c. August. Epist. 112. ad Paulinam.

XX. Antequam de statione hac decedamus, aggrediendi nobis sunt tum profani, tum Sceptici, tum tergiversatores alii, quorum confusione, fidei triumphus tantò gloriosior & manifestior reddetur. Primi illi, fidei, quæ animæ oculus, Christianissimi anima, alpha & omega, mundi victoria, rationis medicina & corona est, huic inquam fidei, ubi *sa-* *ben-* *tium.* *na* imperat ratio, locum nullum relinquunt. *Nasci* eam, inquiunt, *ex istius defectu.* Credulos, se indignos reddere, qui homines, h. e. ratione utentes amplius appellantur. Illos qui fidem tantopere commendunt, ejusque necessitatem urgeant, indoctos & stolidos esse, qui ipsi facile fallantur: aliis autem privati commodi causâ imponere; Mysteria sensum omnem fugientia, & rationem superantia, aliis proponere & laudare, religioni haud ducant. Sed quid si istos rationis Idololatrias, cum ratione insanire evincamus? Dum, à puero corporea cogitare soliti; & sensibilia quidem; omnia sibi sub eodem crasso schemate imaginantur: tanquam, quæ corporea, imò quæ sensibilia non sunt, subsistere nequeant. Addo, hominem per istos, brutis quæ sensu ducuntur, quàm hominibus, qui rationem consulunt, observant & sequuntur, similiorem reddi. Sanè quum ratio (ut post lapsum comparata est) solidum, verum, nobilissimum lumen accipiat à revelatione, revelationem hanc divinam observare & sequi, tum primum officium, tum præcipua

Elenchus A
profanorum
fidem omni-
nò profiri-
bentium.

& nobilissima actio rationis est. Unde qui rationem solam, nullâ aliâ, nec externâ in S. Lireris, nec internâ luce per Spiritum S. irradiati sequuntur (*ψυχικοί* *animates* nuncupati, 1. Cor. 2: 14.) à Spiritu S. non solum *stulti* declarantur, & eorum sapientia *stultitia* 1. Cor. 1: 20. sed ceu in bruta degenerassent, cum canibus, ursis, aliis feris passim comparantur. Porro si per istos rationis præcones, aliquis in humanis rebus, veritati & certitudini locus conceditur, omnem illam sibi vindicabit Mathesis & Physica. Universis aliis disciplinis abroganda erit. Historia, rerum remotiore vel tempore vel loco gestarum scientia, omnis exulare & plorare jubebitur. At fide non tantum Respublica continetur, sed & illa major gentium societas. Fidem tolle *ἀνέρεται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρειατῶν ἀνθρώπων*, tollitur quod inter homines est commercium: ut ex Cicerone & Aristotele, Illustr. Grot. J. B. & P. 3: 25. docet, resque ipsa clamat. Scilicet qui fidem illam, quæ Theologica nuncupatur, extinctam volunt, eadem operâ Theologiam, omne Dei cum hominibus commercium, omnem ejus revelationem, sublatam eunt. Quorsum illos se Christianos mentiri, qui gigantea imò Diabolicâ audaciâ, Christianismi medullam imò vitam extinguunt, omnemque religionem uno ictu prosterunt! Quæ protervia, tot veritates æterna basi nixas, tanquam paleam uno halitu diffilare! opus Spiritus S. cujus tot testes sunt, quot non tantum vel Prophetæ, vel Martyres, sed quot ab orbe condito, quâ latè patet orbis, homines sunt ad imaginem Dei restaurati, abnegare! omnem justitiam, probitatem, vitam, animæ immortalitatem, Regnum Dei, Christi, divinitatem, ejurare, *וְאָמַרְתָּ לֹא יִשְׁמַח אֱלֹהִים בְּעַוְבֵינוּ*. Si non creditis, non permanebitis Ef 7: 9. conf. Joh. 3. 36. Verum unde tam impudens & proterva hominum vesania, ut fidem, imò Deum ita hostiliter insectentur? Nisi, quod conscientiam cauterio sibi refecandam ducunt, quò omnibus franis & repagulis, quibus utcunque hæctenus coërcebatur, excussis, tantò licentius in omnia scelera despumare queant. Nimirum qui superiorem non agnoscit, suo arbitrio vivit: bonum & malum, turpe & decorum non agnoscit; genio, Concupiscentiæ, commodo suo litare certus, sibi que adeò Deus est.

B. Sceptico-
rum, fidem
in imagina-
tionem con-
versentium,

XXI. Calumniantur alii, in quorum numero Bulengerus est, apud Montac. orig. S. part. 2. p. 272. fidem *φαντασίαν*, spectrum aliquod esse, quod imaginatio otiosa & vana sibi objicit, i. e. lusum & imposturam.

fluram ut cerebrum humoribus crassis aut pravis gravidum, tragelaphos & cervos volantes sibi fingit. Quasi nimirum actus mentis, minus habeant soliditatis & certitudinis quàm corporis? Corporis quidem oculus noverit aliquid à nihilo discernere: sciat quando aliquid, quando nihil obversetur: judicare queat, quid album, quid nigrum? ubi lux, ubi tenebrae sint? Mens verò truncus sit, res bruta, semper dormiens, nunquam vigilans: quæ vanâ imagine sibi semper imponi patiatur: an agat, quid agat, semper incerta: nullis regulis perceptionem falsam à verâ dijudicare potis: veri speciem à genuina ejus idea distinguere ignara. Non quia longo usu majorem de corporeis, quàm de incorporeis, ceu *νοητοῖς intellectualibus*, cogitandi facilitatem comparavimus, idè corporea incorporeis, vel cognitu faciliora, vel certiora & evidentiora sunt. Quia fides visio aliqua est, necesse est, id quod fide recipitur nobis aliquo modo exhiberi, adeoque præsens esse. Quid? quod fides absentia sibi facilius & arctius unit, quàm oculus objectum suum. Fides duplici tibicine sustinetur, quorum *alter* sapientia Dei est, veritates quas credimus edisserentis: *alter* Spiritus S. tum mentem illuminans, ut à Deo dictata intelligat; eademque vera esse, sibi persuaदेात: tum voluntatem commovens, ut promissiones boni futuri appetat: denique obsignans, ut eas cum certa fiducia expectet. I. Cor. 1: 21. 22. Itaque quæ praeunte scripturâ, fidei à nobis tribuuntur, propriè non fidei, sed Dei sunt. Dei inquam, fidem non tantum à nobis exigentis; sed ut credamus, imò illum ipsum mentis actum & motum, quo credimus, potentissimè & efficacissimè in nobis operantis. Neque enim fide aliud intuemur, amplectimur, agimus, quàm quod Deus proponit, agendum præcipit, imò ipse in nobis efficit. At Deus nec credentem ludificat: nec fidem destituit, sed donat hominì & præsens sistit, quicquid fides desiderat, molitur, anhelat. Fides obsignat quòd Deus verax sit, Ioh. 3: 33. vicissim Deus facit *secundum fidem* nostram, Math. 9: 29. Qui fidem *φαισμένην* evanidam, persuasionem puerilem, inanem mentis læsæ fictionem, anile somnium esse sibi persuadent, ineptissimè fingant oportet, Deum in gratiam hominis nunquam vel locutum, vel hanc voluntatem suam nunquam voluisse literis describi: vel Dei vocem, à Satanæ suggestionibus & oraculis, non posse distingui: quin falsum esse, quod Spiritus S. in filiis Dei quicquam agat, aut si moliatur aliquid, has ejus operationes dubias posse nuncupari: aut Spiritus mali lusus, ita prope ad

Spiritus boni illuminationem accedere, ut nullo casu hujus & illius operationes disternari queant: aut νόσις non esse καθαρσίαν, sed opinionem. Aut denique oportet sentiant, Deum, qui lux est, in quo nulla tenebra sunt, & cujus verbum veritas est, etiam mendacium proferre: & illos, qui pio animo in eis recumbunt, & acquiescunt, quæ certum est à Deo pronunciata esse, nihilominus falli posse: adeoque Deo loquenti, nos non oportere ὁμολογεῖν *aspicere*, subscribere, consensum præbere; non σφραγίζειν, *obsignare*, quod ejus verba vera sint, neque adeo Deum glorificare & sanctificare: aut Deum gloriam suam nolle i. e. se ipsum abnegare posse, & homines frustra condidisse. Nam testimonium Dei recipere, Dei verbo credere, Deum glorificare: fidem Deo abnegare, eum mendacem reddere est, Joh. 3: 32. 33. 1. Joh. 5: 10. Vide sis quæ de his diximus, de *Manduc. corp. Chr. S. 19.*

Utriusque
erroris ori-
gō.

XXII. Lapis ad quem illi & isti offendunt, & scaturigo ex qua utrorumque morositas profluit, ea est, quod usque adeo sensibus se emancipant, mentemque suam corpori adeo alligant, ut non cogitent de aliis quam de iis, quæ corpus, & sensus corporeos, vel feriunt vel movent. Ubi corpus tuum non afficitur, sensibusve tuis nil percipis, ibi nil rerum esse statuis. Sed quæ hæc puerilis statuedi & arbitrandi ratio? Quæ pudenda rerum confusio, ut quemadmodum Naturæ, ita etiam Theologiæ: imò, ut quemadmodum corporis, ita mentis contemplatio, cum sensuali rei ipsius aspectu incipiat & desinat? Eademum excellentia & magna sunt, quæ ritu corporum celestium fulgorem & radios emittunt? Thomas noluit credere nisi quod oculus vidisset, quod manus contrectassent, quod digiti tetigissent. Multi nolunt credere quod Pentateuchus Moïsi manu descriptus, quia illi characteres pingenti & lineas ducenti non adfuerunt. Judæi, Christi resurrectionem & ascensionem in dubium vocarunt, quia neque sepulcrum aperiri, neque nubem, quæ vehebatur, oculis suis viderunt. Numne hoc est Deo Iegem figere, quæ tibi innotescere & fidem tibi ingenerare debeat? Qualis ea fides? Quale hoc fidei principium? Ideone negabis corpus tuum ab anima inhabitari, quia hanc non vidisti? Fides τὰ μὴ βλέπομενα *non visa* respicit Heb. 11: 1. Qui credere detrectat, quæ sensibus non patent, non minus omni societate civili, quam communione sanctorum, quæ in Ecclesia locum habet, se excludit. Non credemus Augustinum docuisse Hipponæ, Carolum

Carolus V. rebus Germanorum præfuisse, quia ejus rei non testes habemus oculos nostros? Fides non corporis sed mentis actio est: assensus, inquam, quem mens, non oculorum, sed virorum fide dignorum testimonio, aut alio certo judicio nixis rebus, præbet. Quotus quisque verò ita absurdus est, ut cuius de quibuscunque vel præteritis vel remotis rebus testanti, fidem deneget? Quod si verò illis fidem tribuimus, quæ authoribus hominibus innotuerunt: Quid nū, quæ Spiritu S. dictante, per *αὐτοπτας*, de rebus in magna, etiam hostium, præsentium corona consignata sunt, fidem mereantur i. Joh. 5: 9. Ita verò malè sani sibi palpum obtrudere, & animum, Deum non audire obfirmatum indurare solent, ne absque ratione insanire videantur. Illorum similes, qui Christo cruci affixo insultantes, vociferabantur, *Si Rex Israël est, descendat nunc è cruce, ut videamus & credamus*, Matth. 27: 42. Marc. 15: 32. *videamus*, inquiunt, *& credamus*, simulantes se credituros si viderent. Qui tot Christi miracula viderunt, quibus discipuli ejus crediderunt, quia in eis *gloriam ejus viderunt, ut unigeniti à Patre*, Joh. 1: 14. nec illis tamen crediderunt, Joh. 10: 25. 26. non magis credidissent, si Christum de cruce descendentem vidissent. Hinc porro conficimus, quòd Ecclesia vera non sit visibilis, non charactere aliquo externo, qualis status ejus pomposus & illustris est, conspicuus. Ecclesiam enim credimus: i. e. fide cognoscimus, quod Deus ex humano genere populum aliquem sibi elegerit, cum quo in hac & altera vita suavem & beatam communionem habere velit: de quo plura diximus de Eccles. dissert. I. §. 27.

XXIII. Fides ergò visio: & fidere, videre est. Dixeris ita scientiam cum fide confundi, imò cælum terræ misceri. Nam communi suffragio, ea demum quæ vel visus, vel alterius sensus indicio, aut rationis ministerio cognoscimus, scientiæ Nomine venire. Fidem solo testimonio dicentis, nullâ visione rei sustineri. Paulum verò *πίστιν fidem* & *ἰδὼς visionem* ita distinguere, ut illam huic, istam futuro sæculo tribuat, 2. Corinth. 5: 7. Et ut *spes videns non est spes*, Rom. 8: 24. ita nec fides videns, fidei nomen mereri. Enim verò & in scientiis, & in fide cognitio & perceptio. Utraque harum aliqua objecti sui contemplatio, five visio est. Sanè quòd Romana Ecclesia ignorantiam in fide commendat, ejusdem Ecclesiæ haud exiguum opprobrium est. Quis dixerit se credere rem, de qua nihil audivit? Quis cum attentione audit, quin

*Visio videt
diversa est
à visione
scientiæ*

quin rei auditæ, ideam aliquam quid verba illa velint [Augustinus imaginem nuncupat animo factam, sine qua intelligi non potest quidquid factum corporaliter dicitur, sive credatur, sive non credatur] formet: formatam intellectui proponat: propositam quasi præsentem in imagine intueatur? Inest etiam non minus fidei quam scientiæ certitudo sua. Hinc 1. Joh. 3:2. scire dicimur, quod, non vident, sed credendo cognoscimus. Neque tamen fides ejusdem naturæ est, cum eo quod à Philosophis scientia dicitur. Nam ut cognitionis ita certitudinis quæ in fide & scientiis est, diversissimi fontes & principia sunt: & fidei quidem longè excellentiora & nobiliora, quam scientiæ. Nam hujus origo corrupta ratio & natura vanitatibus subiecta. Illius principium revelatio, sincera, solida, perspicua, si non quoad τὸ διότι saltem quo ad τὸ ὅτι. Porro visio quæ sive Physica, sive aliæ Scientiæ philosophicæ, objectum suum intuentur, cum visione, quam fidei actum diximus, nihil affinitatis habet. Illa quidem non tantum frequenter corporeo organo exercetur, sed cum ipsius rei, quæ cernitur, accurato examine & indagine: i. e. exploratione quantitatis, qualitatis, figuræ, generationis &c. conjuncta est. Visio quæ fide fit, est exploratio ejus quod nobis proponitur, ad Scripturæ Canonem: Neque aliud est, quam ἐπεύξα scrutiny, an in verbo Dei revelatum sit: conscientiæ vel tantum persuasio, vel etiam αἰσθησις sensus, id quod animo concipimus, Deum Authorem habere, & cum eo quod Deus pronuntiavit conforme esse. Hinc assensus quidem quem Philosophus præbet, alia basi & fundamento nititur: aliâ fidei assensus. Ille non credit, nisi ea quorum veritas, sensibus rationi evidenter demonstratur. Fides neque sensuum neque rationis lucem postulat: Recipit enim veritates à sensibus remotas & rationi ignotas. Exigit autem Dei revelantis magisterium, testimonium, voluntatem, quæ quia infallibilis & immutabilis est, longè majorem πληροφειαν animo ingenerat; illis quæ vel sensus vel ratio suggerit: quippe quibus frequenter admodum, vel à conditione objecti, vel à recipientis nativæ imbecillitate, aut etiam accessoria corruptione, vel à mediis, sine quibus perceptio rei solida fieri nequit, impedimentum objici potest, ne in veritatum & rerum, quas suo complexu continet, cubile penetremus. Itaque in fide certior quam in scientia, visio, i. e. persuasio de rei propositæ veritate locum habet. Nam verba quæ à Deo revelantur evidenter

tem habent sententiam : ut, quod in mente Dei revelantis continetur & quod à nobis intelligi, credi, & sperari vult, mente nostra utique evi-
dere & intueri possimus. Hanc fidei evidentiam ὁ μακάριος Heideg-
gerus, *Medull. Theol.* XXI. 44. pluribus expedit. Non immeritò scire
nos dicimus, non solùm ea quæ vidimus aut videmus : verùm & illa, quæ
idoneis ad quàmque rem commoti Testimoniis vel testibus credimus. Porro
si scire non incongruenter dicimur etiam illud, quod certissimum credimus,
hinc factum est ut etiam recte credita, etsi non adsint sensibus nostris, videre
mente dicamur &c. Fides mente utique videtur, quamvis hoc fide creda-
tur, quod non videtur. Augustinus loc. cit. c. 3. & c. 4. Illa quæ homo videt
adsunt sensibus vel animi vel corporis : quæ autem credit, absunt à sensibus,
& animi & corporis. Quod credimus, fit mente & videtur mente : quo-
niam menti nostræ, fides nostra conspicua est : sed tamen quod eadem fide cre-
ditur, abest ab aspectu corporis nostri. &c. August. l. c.

XXIV. Neque, quia sapientia & felicitas, quæ in cœlo nos ma-
net, visionis nomine venit, nulla nobis Dei visio contingit in terra. Non
simul & semel ad perfectam Dei visionem pertingimus, sed per gradus. *Calis.*
Et duplici ratione Deus se à nobis conspici dignatur. Alia hujus,
alia futuræ vitæ est. Inter utramque non minus convenit, quàm
inter Paulum puerum & virum, 1. Cor. 13: 11. Idem utriusque visio-
nis objectum, Deus : idem author, Spiritus S. modus, Spiritualis non
corporalis. Verùm illa mediata, verbo & Sacramentis : tanquam
conspicillis. Hæc immediata, adeòquæ longè clarior & suavior. Hinc
gradus illi, 1. Cor. 13: 12. Hactenus ergò & nos dici possumus,
Deum videre πρὸς θεὸν *eminus* Heb. 11: 13. Num. 27: 12. *ut peregrinan-*
tes à Domino 2. Cor. 5: 6. & ab illo, cujus contemplatione beabimur,
adhuc remotiores. Quin oculis imbecillibus; quales Leæ : caliganti-
bus, quales Isaaci : rivos aquarum demittentibus, Ps. 118: 13., cum
infirmatibus & singultibus : in multorum bonorum indigentia :
periculis obfessi; cum secundum Sophocleum illud, πόνος πόνος
πόνον φέρει. *dolor, dolore, dolorem, adfert* : cum perpetua dis-
quisitione : primitiis tantum salutis nobis promissæ fruenter. Di-
versissima ab hac erit visio Dei cœlis reservata : de qua suo loco.
Hic ergò *in fide*, illic *in specie* ambulat populus Dei : utrobique Deum
videt. Hic *per fidem*, possessionem promissæ gloriæ certâ fiduciâ ex-
pectans. Illic *absque fide*, possessione illa ex voto mactandus.

D

XXV. Ut

*Visio Dei
descriptio ple-
nior.*

XXV. Ut paucis complectamur, quid illa, quam hactenus descripsimus, Visio Dei, in recessu habeat: Videre Deum est, Deo, cum se in verbo suo, & opere salutis aperit, fidem adhibere: ea quæ de virtutibus suis, sanctitate, misericordia, &c. proficitur, amplecti, tanquam certa: persuasum esse, quod verus ille & unicus Deus, Pater, Filius & Spiritus S. nobis, utut iræ filiis, in Deum sit: eundem in nobis habitare, nec jam nos, sed ipsum in nobis vivere, Joh. 14: 23. Gal. 2: 20. Eph. 3: 17. Col. 2: 7. Propè nos, nobisque præsentissimum & intimum esse Pl. 90: 15. 145: 18. Testem actionum, & verborum, sive bonorum sive malorum: vindicem innocentiae: opprimentium, calumniantium &c. judicem: credentium advocatum. Eum in omnibus consiliis, conatibus, eventibus, seu secundis (cum gratiarum actione) seu adversis (cum humilitatione sub validam manum Dei) respicere. Incessum Dei in sanctuario suo, omnia Dei vestigia, quæ (non minùs quàm bonitas & gloria Dei Pl. 119: 64. El. 6: 3.) terram implere, dixeris, in Ecclesia & circa ipsam curatè observare: tanquam pinguedine & melle stillantia, gloriosa, & magnifica, amare, adorare, laudare, osculari Pl. 65: 12. 68: 25. Ut enim ex vestigiis hominis, præsentia ejus: ita ex gratiæ & judicii operibus, quæ vel in Ecclesiam, singulosque fideles, vel propter nos in hostes exercetur, Dei perfectiones & virtutes graphicè & perspicuè colligi possunt. Nimirum beneficia Dei quæ corpus, animùmque nostrum, alunt, protegent, tuentur: & quibus tanquam clypeo & coronâ cingimur & ornatur, Pl. 5: 13. 103: 4. non casu, non sponte venerunt, sed manu Dei dispensantur. Quorsum? Ut ita aperiat & omnibus notum faciat divitias & bonorum & bonitatis seu φιλανθρωπίας suæ: adeòque virtutes quibus gloriosus est: nosque ad earum prædicationem & sui amorem, admirationem, adorationem excitet: denique nos tot bonorum fruitione beatos, ut & tot & tantarumque virtutum meditatione sapientes, earundem imitatione sanctos reddat.

*Effectus est
gratiæ Dei.*

XXVI. Cum verò Dei oculi omnia penetrent, & omnia illis nuda & aperta sint, adeò ut ne ipsæ quidem tenebræ, nos ab eo occultare queant, Pl. 139: 7-12. Non tamen Deum vel respicimus, vel conspiciamus: nisi אלראי Deus videns, Gen. 16: 13, Joh. 9: 32. prior oculos ad nos converterit: Gen. 16: 7. Luc. 19: 5. 22: 61. Joh. 20: 16. 1. Joh. 4: 10. Lucem inhabitat: utpote qui videri possit & velit: sed ἀπρόσιτον inaccessible 1. Tim. 6: 16. quia ab illis demùm videtur, quibus se manifestat.

stat. Neque hujus lucis quisquam plus accipit, quàm Deus de lucis
sua Oceano impertiri velit. Porro nos *cæci et tenebræ* sumus: ocu-
lis ad videndum destituti, Apoc. 3: 17. Matth. 6: 27. Joh. 1: 5. Eph. 5:
8. Deus *pater luminum* est, Iac. 1: 17. 6. Is qui *sensibus valentem, aut cæcum,*
statuit. Exod. 4: 11. Juxta consilium voluntatis suæ, alium in cæcitate
nativa relinquit, alium restituit, Matth. 11: 25. & *oculos dat ad viden-*
dum, Matth. 13: 11. 16. Oculos, inquam, quibus non tantum possunt,
sed & volunt, amant, solent videre. Etenim Christus, *lux vera illu-*
minans omnem hominem, venientem in mundum, Joh. 1: 9. Ef. 35: 5. Luc.
4: 18. nobis & Patrem ostendit, Joh. 14: 8. 9. & Collyrium offert,
quo oculi inungendi, quod videamus, Apoc. 3: 17. sq. Ef. 42:
16. Denique, est ille, מלאך מלאך *Angelus intercessor:* Iob. 33: 23.
apud Deum, impetrans ut faciem ejus videamus בתרועה *cum jubilo*
v. 26. lætam, salutarem, gloriosam. Verbum, quo Deus nos alloquitur,
Epistola aliqua Dei est. Homines inebriatis, aut soporis Spiritu per-
fusis similes, eam legere nolunt; vel fastidientes, eam & librum clau-
sum esse, causantes: vel veterno indulgentes, & ruditatem suam præ-
texentes, Ef. 29: 9. sq. *Deus verò Domini nostri Jesu Christi, Pater Gloriæ,*
impertitur Spiritum sapientiæ & revelationis, in cognitione ipsius, ut illumi-
nati oculos mentis nostræ, sciamus quæ sit spes vocationis ipsius, & quæ divi-
tiæ hereditatis ipsius in sanctis, Ephes. 1: 17. *Deus qui dixit, ut ex tenebris*
lux spendescat, fulget in cordibus nostris, ad illuminationem Gloriæ Dei in
conspectu Jesu Christi. 2. Cor. 4: 6. Ita in luce Dei (i. e. Jehova faciem
suam erga nos attollente, Num. 6: 25. sq. Ps. 4: 7.) *videmus lucem* (justo
lætam Ps. 97: 11. Paratam, ut in corda ejus per semen regenerationis, &
gratiæ Dei oblationem, per Spiritum S. effundatur) אור *lu-*
cem vitæ, Job. 33: 30. gratiæ & gloriæ: ut intueamur mirabilia Dei
in lege ejus, Ps. 119: 18. Ps. 36. Quin, *lux in Domino reddimur & omnes*
ἀνανεκαλυμμένῳ προσώπῳ *facie revelatâ gloriâ Dei, κατὸπτριζόμενοι*
tanquam speculum videntes, ad imaginem (Christi) transformamur à glo-
ria in gloriâ, tanquam à Spiritu Domini. 2. Cor. 3: 18.

XXVII. Res jam ipsa loquitur, visionem quæ solius rationis mi-
nisterio quasi oculo fit, ab ea quæ fidei est, tanto intervallo post se relin-
qui; Quam illa eam superat, quæ corporis organo peragitur. Ad
pretium ejus accedit, quod intra angustiores fines, quàm utraque illa,
continetur. Nam corporeus quidem visus, ne brutis quidem dene-

Dignitas &
præstantia
visionis
ipsius.

gatus. Rationis verò usus, quibusvis hominibus, etiam illis inest, qui belluas in multis imitantur, imò ne ad illarum quidem Studium in multis accedunt. Sed visio quam edisserimus, ut fides, non omnium: non communis possessio, sed dos est filiorum Dei, flos arboris vitæ: actus & ἐνεργεια vitæ illius, quam Spiritus Christi membris Christi implantat. Hæc qui carent, quicquid sibi fingant, in aliis si Argi sint, cæci tamen sunt. Vitæ istæ qui pollent, hæc eam demonstrant notâ. Estque visionis hujus eadem quæ ipsius vitæ ex qua fluit, conditio. Non enim, eisdem quibus corpus, ejusdemque organa, ipsæque vita, periculis, inconstantia, &c. obnoxia est: sed æternitatis candidata, usu non deteritur, non defatigatur, & ne debilitatur quidem; sed intenditur, excitatur, illustrior & perfectior redditur, ἀνανεῖται ἡμέραι καὶ ἡμέραι, renovatur indies 2. Cor. 4: 16. Adde vim maximam, quæ visioni huic inest.

Fidei Diff.
cultas.

XXVIII. Antequam eam scrutemur, animadvertimus, illis fidei indolem minimè perspectam aut cognitâ esse, qui eam in crepundiis ducunt: aut ab oscitantibus exerceri posse somniant; quasi si Dei gratia & salus, solâ fide nobis consent, absque negotio, otiantibus ad tanta bona aditus sit. At fides τὰ ἀόρατα iatuetur, à sensibus remota amplectitur, nullis creaturæ viribus parabilia fiduciâ certâ expectat, tentationibus Satanæ tanquam nubeculis tecta, in oculis habet. Quæ in oculos corporis cadunt, quò majora sunt, eò facilius deprehenduntur, & à pluribus agnoscuntur. Sed quæ solo fidei oculo cernuntur, quippe μὴ βλεπόμενα 2. Cor. 4: 18. (ut maxima quæque,) difficillimè apprehenduntur: quo fit ut etiam à paucissimis agnoscantur. Invisibilia videre, res sanè ardua, rationi mira, solâ quidem Dei gratiâ, non tamen sine arduo labore, sollicito scrutinio, multo sudore nostro, forti lucta. Cœterum res Populo Dei digna est: & Deo non minùs accepta, quam gloriosa. Si enim quæ nobis occulta, abstrusa, sensibus & rationi impervia proponit, nullis scrupulis impediti, ideò tantùm, quòd Deus ἀψευδὴς sit, recipiamus, Deum glorificamus. Eam in rem Augustinus de Merit. Et Remiss. Lib. 2. C. 32. Quamvis multa Dominus visibilia miracula fecerit, unde ipsa fides velut quibusdam primordiis lætescentibus germinaret, & in suum robur ex illa teneritudine coalesceret; tantò est enim fortior, quantò magis jam ista non querit. Tamen illud quod promissum speramus, invisibiliter voluit expectari, ut justus inde viveret &c.

XXIX. Ut

XXIX. Ut accedere ad Deum, ita videre Deum *לי טוב bonum mihi* visionis hu-
 Pf. 73: 28. Multa verò & magna sunt, five beneficia, quibus fides ditatur *fructus*
 five opera ad quæ nos aptos reddit. Est eâ quæ miraculosa dicitur *in genere*
 ut ita dicam miraculosior. Quæ ab illâ patrantur, non amplius miracu-
 la videbuntur, si cum eis contendamus, quæ ab ea promanant. Fide
 flamus, Rom. 11: 20. 2. Cor. 1: 21. adversus *μεθοδεύας stratagemata*
 Diaboli Eph. 6: 11, adversus ejus furorem, ib. 12, adversus accusationes
 conscientia & legis, in judicio Dei. In eadem Fide *ambulamus* 2. Cor.
 5: 7. & accedimus ad thronum gratiæ; Hebr. 4: 16. fides *corda purgat*
 Act. 15: 9. Etiam metator aliquis est, Christum in corda nostra dedu-
 cens Eph. 3: 12. Christum contrectat, induit, gustat, manducat. Sed
 quod horum omnium condimentum & fastigium aliquod est; Fides
 Deum *videt*. Equidem illud quod non videmus, nec manducari à no-
 bis potest. Hactenus visio quæ fidei tribuitur, instar lapidis alicujus
 fundamentalis est: & actio aliqua elementaris seu isagogica, ad actus
 fidei consequentes. Cæterum ut corporis *oculus non satiatur videndo*;
 Eccles. 1: 8. ita nec fides. Est visionis Dei & mater & soboles; à visio-
 ne Dei incipit & in visione Dei desinit: visionem Dei efficit; & visio
 Dei fidem progenerat. Ducit ad eum, quem, quò Deo placeamus, in-
 duere, quem quò vivamus comedere &c. debemus: & eum quem in-
 duit, & cum quo se conjunxit, ita assidue intuetur, ut amore ejus ma-
 gis magisque inflammetur: de ejus possessione plaudat & sibi gratule-
 tur: denique in eum transformari, divinæ ejus naturæ particeps reddi,
 & unum cum eo fieri satagat. Ut visio hæc Dei, atrium aliquod cœli,
 & primitiæ messis illius sit, cujus punctum erit videre Deum; qui ut
 omnia est, ita visio ejus summam bonorum & votorum, quæ mente
 concipere possumus absolvit.

XXX. Postquam ad fructus ex hac Dei visione pullulantes de-
 lapsi sumus, considerandus est ille, quem S. Paulo teste in Mole pro-
 duxit. *Invisibilem*, ait, *quasi videns*, *ἐκπρέψει, perduravit*. Nimirum *fructus*
 in dilectione Dei, in causâ & salute fratrum promovenda, fortis, immo- *specialis, est*
 bilis: imperterritus adversus potentissimum eundemque callidissi- *animi cor-*
 mum hostem: armis, consiliis, amicorum favore destitutus. Nimi- *stantia.*
 rum ut auri, ita *τῆς πίστεως δοκίμιον*, non aliâ re certius, quàm igne explo-
 ratur. Nunquam bella piis nunquam discrimina desunt. Nec uno hostiū
 exercitu cinguntur, qui singuli non famæ, non fortunæ sed animæ eo-
 rum

rum insidiantur: hoc agentes, ut conjunctionem eorum cum Deo, in quâ omnis nostra res vertitur, impediant. Illi verò adversus hunc numerum & diritatem malorum, fidei invisibilem videntis scuto tecti, προσκαρτερῶσι. Tot malis opponunt, promissiones constantibus: comminationes transfugis factas: paternum animum: brachium insuperabile: præsentiam Agonothetæ, Xystarchi Etesias, brabei præstantiam, quæ omnia tanquam oculis suis subijcerentur, imò tanquam manu gererent, eorum animis firmissimè obversantur, ut ne latum quidem unguem carceres à Deo præfixos, deserant. Cui tam beato esse licet, Deum ut videat, qui tanta oculorum acie à Deo donatur, non potest non Deo Petræ adhærere. Nec vel terrori, ad ejuspectus: vel vacillationi aut hæitationi, ad ejus fidem; vel friguscule & languori, ad ejus charitatem: vel Satanæ, ad ejus animum accessus esse potest. Vel extra omnem teli jactum positus, vel nullo telo penetrabilis est.

*Impii Deum
non vident.*

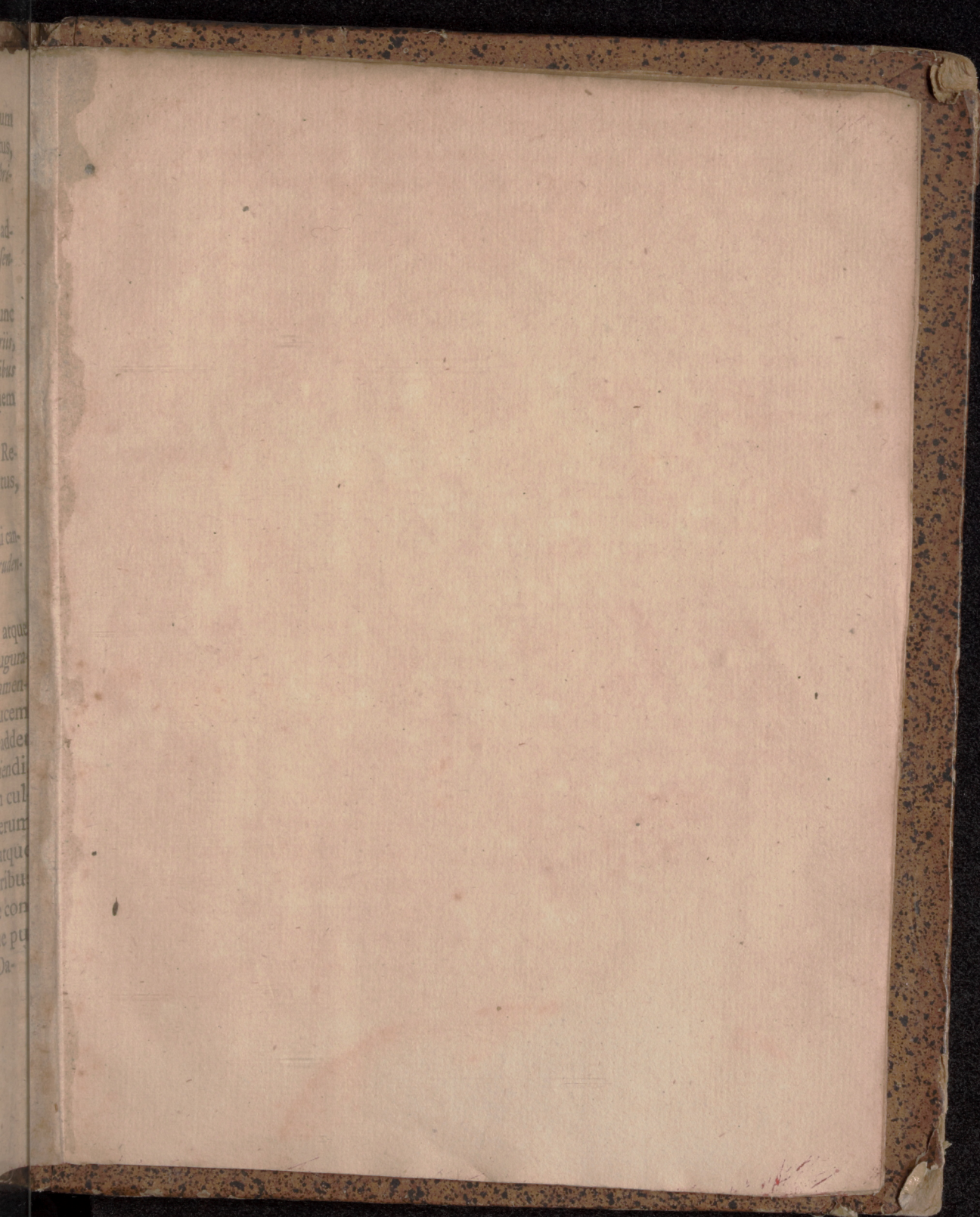
XXXI. Hæc quidem contemplatio, hæc occupatio, hæc deliciæ eorum, quos Spiritus Dei animat & armat. Diverſa mens aliis sedet. Impius non dicit *איה אלוהי* ubi Deus factor meus? Iob. 35: 10. Oculos habent ad videndum, nec tamen vident, Ezech. 12. 2. Non sine magna Dei contumelia. Hinc Deus expostulat cum hujus farinae hominibus: Nunquid desertum *extiti Israël* (sterilis: an frustra, sine fructu, me quæſivistis, & bona quæ à me flagitastis, denegavi vobis? Non is sum qui corpora & animas vestras bonis fatiare queam?) An *מאפליה* terra caliginis? An nulla in me lux est? Talis qui videri, qui suas virtutes, ad conscientiam demonstrare non possit? An ita me aperire, ut noveritis me esse Deum & non alium, nequeo? Ier. 2: 31. De eodem luto sunt, tum illi, non tam *חיוי* videntes quales esse decebat, quales etiam videri volunt, quàm *חיוי* dormientes Es. 56: 10. *ἐνυπνιαρόμενοι* (ut LXX) *φανταζόμενοι* (ut A quinas) quibus Deus veluti vana aliqua imago & lusus: vel indignus est, quem sedulò meditentur: aut nec magis realitatis habere videtur, quàm imago quæ in somniantis phantasia fingitur & vagatur. Tum illi qui oculos habent *plenos adulteræ*: adulteram, adulterii organa, vel magistros in oculis gerunt, 2. Pet. 2: 14. vel oculum ad *שוא* Pl. 119: 37. ad Epham, ad ea quæ pondus & mensuram habent, ad terræ fructum, convertunt, Zach. 5: 6. Nec enim sincerus Dei amor est, imagines, (quidquid Deus usum earum in cultu religioso prohibuerit) oculis proponere, ut Dei ita admoneamur. Quasi

Quasi non ipse Deus, memorialia sui ipsius, his longè efficaciora & validiora, in naturæ & gratiæ operibus proponat. *Quorum amor* (ita porro beatæ record. Zwinglius noster, *Op. II. 253.*) *in nobis major & excellentior non est, quàm ut tunc demùm eorum recordemur, cùm præsentia coram nobis conspiciamus, talia plerumque sunt, ut ex oculorum conspectu sublata, animo etiam nostro nobis omnino excidant &c.* Nemo mortaliū est, qui tam inani & frigido amoris affectu se ab uxore vel liberis suis diligere velit. Homines iudice Deo, cervicis ferreæ & frontis æræ, i. e. chalybei & ferrei: *defectores ab utero* Es. 48: 4. 8. intractabiles: eadem quæ à conceptione suâ fœdi & impuri erant, labe impliciti, animales, Spiritu Dei destituti. Si denique illi Deum non vident, qui in diem vivunt, genio indulgent, Deum docentem, monentem, reprehendentem, iudicia exercentem, vel non audiunt, vel non observant, nec ea in rem suam convertunt, non illis moventur, ut Deum timeant, ament, ad frugem redeant, quæ Dei accusatio est, Ies. 5: 12. Iob. 33: 14. nã numerus eorum quorum fides oculata est, ad paucos redigi poterit. Quid verò est in quo hujus farinæ homines, aliis Dei Creaturis emineant? Ubi illa imago Dei, decus & περισσόν nostrū? Quid est quod illi, tantâ gloriâ, quâ imago hæc homini imprimit, dignum faciant? Qua in re hominis naturam exprimunt? Nonne quod amore dignamur, quæ animum & affectus nostros occupant, etiam oculos nostros movent, alliciunt, tantisper nos excruciant, donec oculus ea assequatur? Si aliquis illis Dei sensus esset, non prius acquiescerent, donec eum deprehendissent, Cant. 3: 2. Sed non videant isti Deum. Nihil hoc Dei majestati, nihil splendori quo se ubique manifestat & aperit, detrahit. Non quicquid visibile est, actu videtur ab omnibus: quia non omnibus oculi sunt, ad videndum quod nosiſi cum iudicio, ratione, & animi nervis bona fide adhibitis videtur. Non ideo vel Lothus, vel Angeli illius assertores, vel Eliseus invisibiles erant, quia à Sodomitis & Syris non animadversi. Sol quandoque non potest videri ob nubes & maculas proprias, vel vitio oculorum. Deus neque velo tegi: neque quoquo modo obtenebrari potest. Vitio quidem hominum fit, ut aliquantisper ab illis non conspiciatur. Quantuscunque splendor & fulgor Solis sit, utut ejus obtutu suavius & jucundius nihil sit; à mortuis tamen & ab ebriis non videtur: non curatur. Pariter Deus ab illis, qui vitâ Dei destituuntur, nec observatur, neque quæritur. Statuæ sunt, oculos habent & non vident, Ier. 5: 31. imò videndo videntes, non vident. Matth. 13: 13. sq. Tantò quodque vehementius volumus, quantò certius quàm bonum sit, norimus, eoque delectamur ardentius. Ignorantia igitur & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem ne moveatur ad opus bonum, vel ab opere malo abstinendum. Aug. de mer. & Rem. L. 2. c. 17.

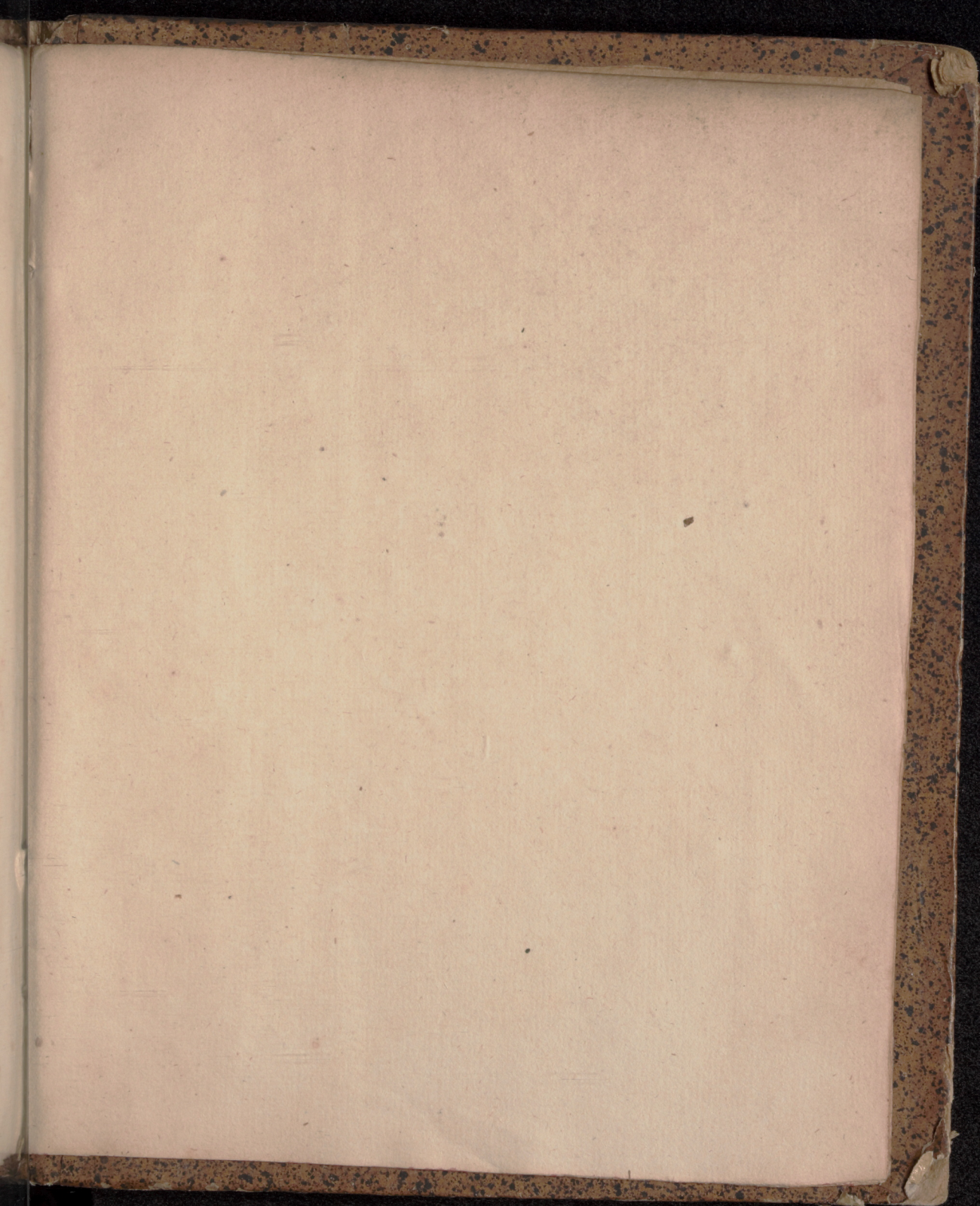
XXXII. Quæ in contrarium disſeri poſſunt, Auguſtinus Epist. cit. cap. 15. ita diluit: *Exceptio, Si quæris quomodo eū vidit, vel Cain ſcleratus, quando de ſuo ſclere, ab illo interrogatus & iudicatus verbis diluitur.*

*Alicuius est: vel etiam ipse Diabolus quando venit cum Angelis ut cum illo [forte illis] assiste-
ret, &c. Respondeo: non quidem esse consequens, ut etiam videant Deum, qui voces ab eo factas
aliquando audiunt. Neque enim viderunt eum qui audierunt, quando dixit ad Filium: Et
clarificavi & clarificabo iterum. Veruntamen non esse mirandum, si aliqui etiam non mundo
corde, vident Deum, in specie quam voluntas eius fecerit: latente, invisibili, & apud se incommu-
tabili manente natura.*

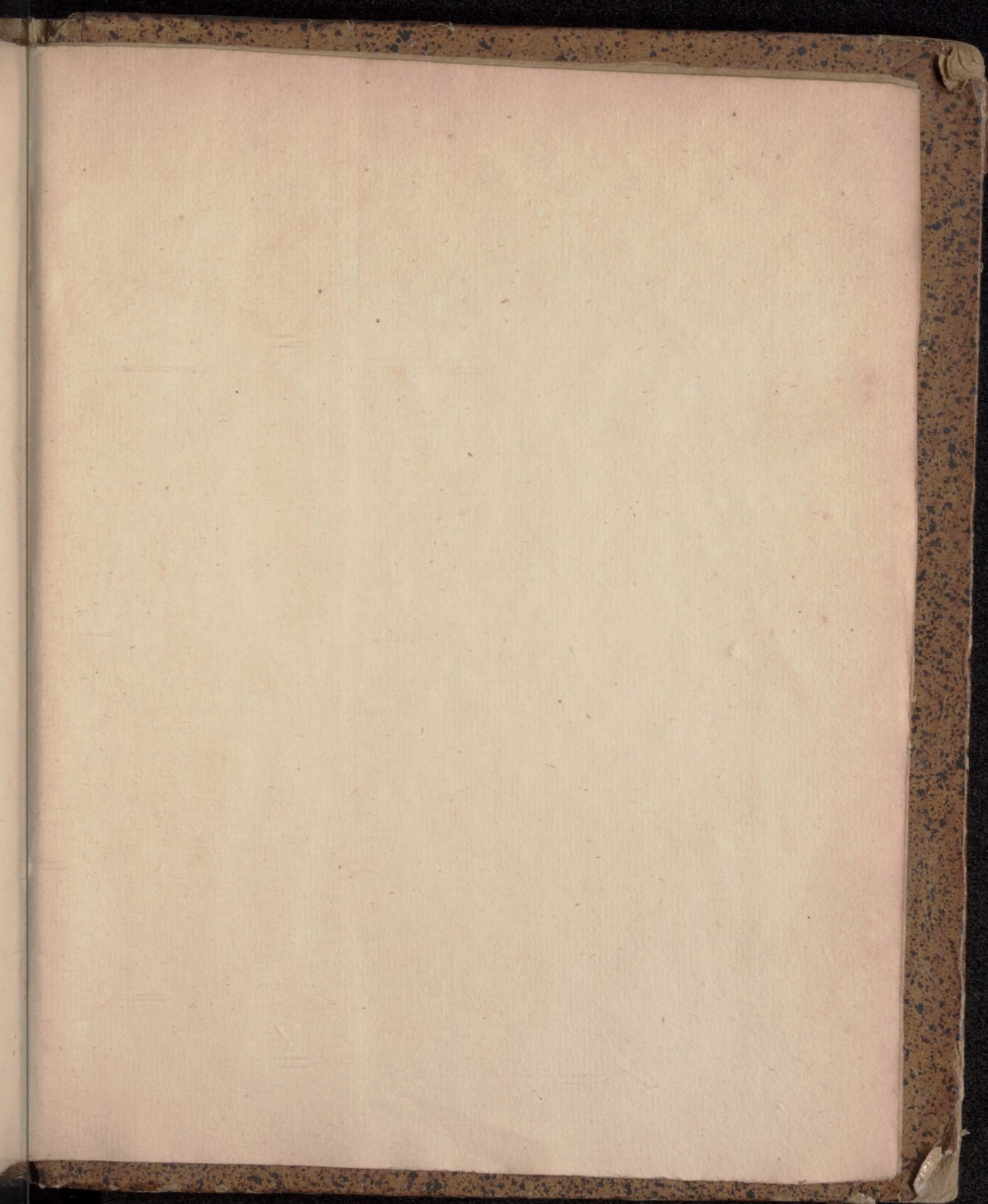
XXXIII. Itaque, *Mundi quidem corde Deum videbunt, Matth. 5: 8. וְיֵרְאוּ* qui verè
videre Deum sunt quod dici & videri volunt, filii Dei, vident nomen Dei, virtutes quæ in Deo sunt & quas
filiorum Dei in operibus suis manifestat, Mich. 6: 9. *Sine sanctificatione autem nemo Deum videbit. Hebr. 11: 4.*
neque in militante neque in triumphante Ecclesia, Nimirum credentium pectora, cælum
et prae- aliquod & templum Dei sunt, in quo Deus faciem suam conspiciendam illis prae-
rogative bendo visio calculus aliquis albus est, quo electio obsignatur; promontorium spei bonæ de ar-
est. etiori conjunctione cum Deo, & perfectiori ac clariori visione Dei in Domo Patris; imò
messis huius ditissimæ primitiæ: fructus Spiritus adoptionis: tessera & character, genitos
ex Deo, à genitis ex Satana fecernens. Nam isti quidem Deum videre nolunt. Enim ve-
rò qui gloriæ mundanæ studio se immergunt: aut voluptatibus & delitiis terre-
narum rerum omnium fascinant, obruunt, & quasi saburrâ onerant, eò tandem dementiae
& impietatis delabuntur, ut omnes eorum cogitationes sine Deo sint Pl. 10: 4. ut Deum vel
homini similem, alicui cæli angulo affixum, otiosum, rerum nostrarum securum fingant,
vel non existere malint. Satanâ principe tenebrarum, mentes eorum excœcant, ne
lumen gloriæ Dei eis luceat. 2. Cor. 4: 4. omnesque dolos in hoc adornante, ut quando
quidem Deum, quem, ut Sanctum legislatorem, & rigidum legi suæ se non subijcientium
iudicem, unice odit, è medio tollere nequeat, ejus saltem memoriam ex miserorum ho-
minum, ad quos aditus sibi est, deleat & tollat. Illi verò Deum utique in oculis habent:
semper animo suo circumferunt: hoc q; præcipuo telo, imò panopliâ hæc, adversus quascun-
que Satanæ insidias se muniunt. Ut olim *ἰσχυροὶ* Angelis similes futuri; in terra sata-
gunt, & pro suo modulo imitantur, quod ab Angelis indefinenter fit in Cælo. Nimirum
si oculis nihil suavius luce, Eccl. 1: 7. & natura omnes influit, oculos, ut primum aliquis
eorum usus est, ad lucem convertere: quidni, à Deo ex tenebris ad admirabilem suam lu-
cem vocati, 1. Pet. 2: 9. hominum *יְהִי* delectus Exod. 24: 11. Christi gratiâ à nativâ
caligine liberati: nec non per Spiritum Christi, vitâ ejus donati, Deo delectentur, eum
Spiritu Dei doctore & impulsore, semper meditentur: ejus quæstione unice occupentur:
oculis inconnivis intueantur? Pro Te (Te cor meum intus compellante) dixit cor meum
querite faciem meam. Faciem tuam Iehovâ quero. Pl. 27: 8. Cum porro etiam Philosophi,
quocunque se vertissent, exclamare auditi sint: *Et hic est Deus*; illi non fugaci tantum, sed
fixo oculo Deum; non tantum ut immensum, sed ut clementissimum Numen, ut suum in
Christo Patrem: non cum servili metu, qui freni adjinstar invitos retrahit à carnis operi-
bus, sed cum filiali reverentia, quam fiducia comitatur, quique calcaris more eos stimulat,
ad ea quæ Deo placent & hominibus probantur, Rom. 14: 18. respiciunt Illis Deum cum horrore
cogitantibus, Iac. 2: 19. Isti in hac Dei visione, omnem voluptatis & lætitiæ, quæ eis dum à
Domino peregrinantur, contingere possit, apicem collocant. Nomen & memoria Dei, ani-
mum eorum, ut ambrosia quædam & nectar unice pascit. Ef. 26: 8. Quæ insuper de visio-
nis Dei Requisitis, Suavitatē, Imperfectionē &c. Mediis & Remediis, oculū *θεόσκοπον* adju-
vantibus, acuentibus, restituentibus, denique de Ejusdem visionis consummatione, in sa-
cietate lætitarum, Pl. 16: 11. meditati sumus, per pagellarum angustias premere, & Le-
ctoris piæ industriæ relinquere cogimur. *τῷ δευσιδίῳ τῶν αἰώνων, ἀφάρτη,*
ἀοράται, μέγα σὺν θεῷ τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν

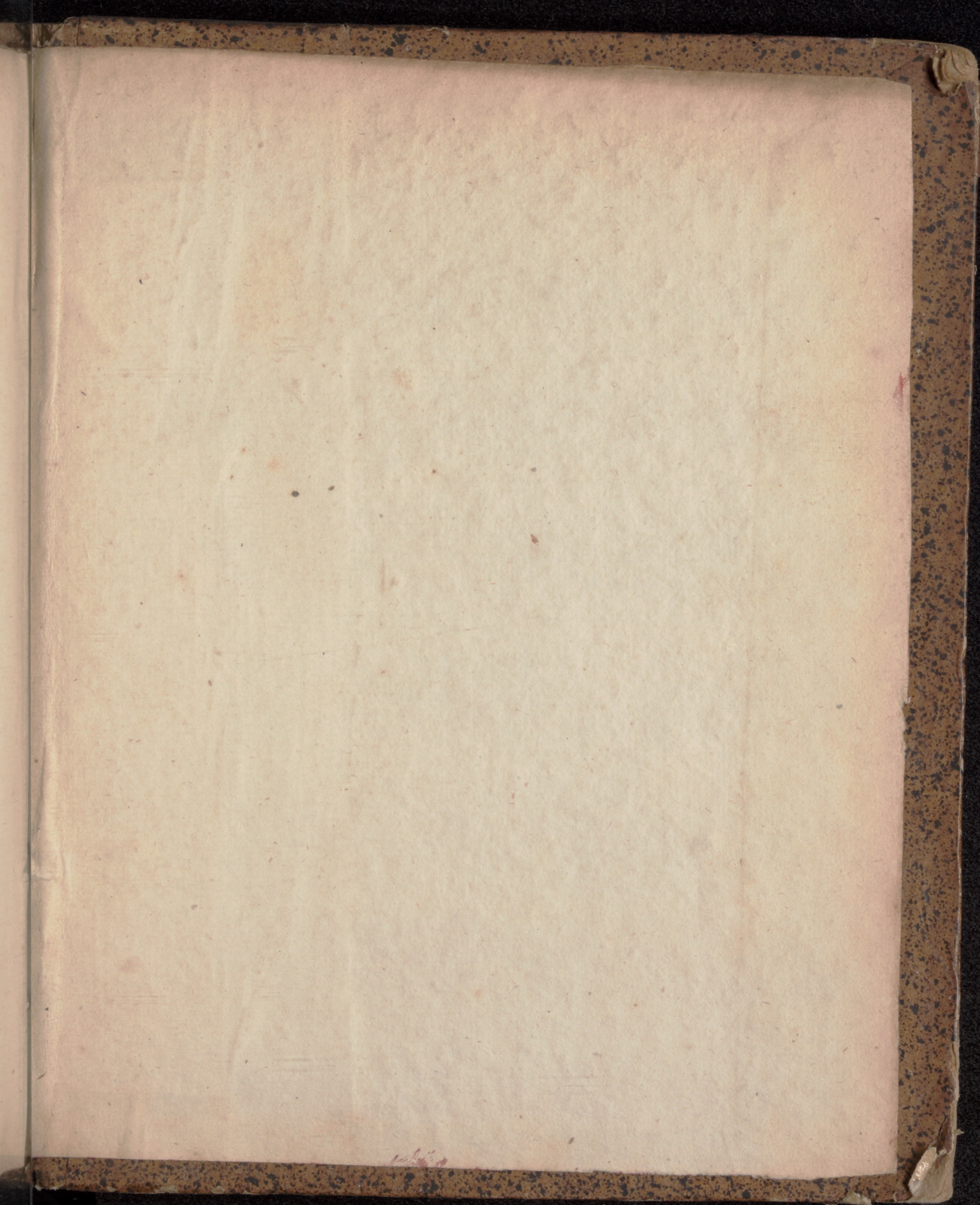

15
cipuli fuimus optimorum doctorum, qui nobis
& ad pietatem & artium ad culturam feren-
onstrarunt. Quemadmodum igitur beneuola
um scholae huius Nutritorum in nos volun-
tum est, vt rarissimo sane exemplo singula col-
membra altiore hodie locum occupare iu-
mori huius in nos ab Amplissimis Patribus hu-
cae Conscriptis collati beneficii animo conce-
: Ita etiam doctorum nostrorum, qui in hoc
yceo nobis viam ad artium culturam ostende-
ne tanta felicitate, vt iam eorum in locum suc-
mus, grata nos mente recordari iubet pietas.
bis optima occasio gratum testificandi illis ani-
Magnificus atque Summe Reuerendus noster
JO. JOACHIM. GOTTLOB AM-ENDE,
us auctoritate, nobis munia, quae sunt deman-
ni oratione tradet. Gratas ergo nos vicissim
entes, tum Patronis, tum etiam doctoribus no-
ur. Quas nos partes singuli explebimus, dum
strum publice prodiens sermonem recitabit.

CHRISTOPHORVS KRETZSCHMAR, adhuc scholae
nunc vero Rector rite vocatus, *scholae Rectorem ad exem-
ris mei beate defuncti Jonae Gelenii formatum* describam.

O. CHRISTIAN. KOEHLER, collega adhuc tertius,
catus Con-Rector, *selectum ingeniorum in scholis rite insti-
mendaturus.* Quo facto

III.